

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIM VAZIRLIGI
ANDIJON VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI**

“TASDIQLAYMAN”

Andijon viloyati PMM

direktori _____ T.Turg‘unov

“ _____ ” _____ 2026-yil

“Amaliy fanlar va maktabdan tashqari ta’lim metodikasi” KAFEDRASI

**“MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQA
MASHG‘ULOTLARINI O‘TKAZISH METODIKASI”**

o‘quv modulidan

O‘QUV-USLUBIY MAJMUASI

Ta’lim turi:

Malaka oshirish

Malaka oshirish muddati:

1 oy (100 soat)

**Tuzuvchi: Maktabgacha ta’lim va maktabdan tashqari ta’lim tashkiloti musiqa
o’qituvchisi (PhD) v.b.dots N.To‘xtasheva**

Andijon-2026

“KELISHILDI”

Akademik faoliyat bo'yicha direktor
o'rinbosari _____ **O'.Qurbonov**

“ _____ ” _____ 2026-yil

“TASDIQLAYMAN”

Andijon viloyati PMM MTT va
amaliy fanlar kafedrasida katta
o'qituvchisi _____ **X.Nabiyeva**

“ _____ ” _____ 2026-yil

Annotatsiya: Mazkur majmuada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa mashg'ulotlarini samarali tashkil etish va o'tkazish metodikasi yoritilgan. Unda bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda musiqa mashg'ulotlarini rejalashtirish, o'yinlar, qo'shiqlar, raqs va musiqiy harakatlar orqali ularning estetik didini, ijodiy qobiliyatini hamda musiqiy eshitish malakalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa mashg'ulotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullardan foydalanishning ahamiyati ko'rsatib berilgan.

Taqrizchilar: MTDTMQTMOI “Maktabgacha va inklyuziv ta'lim”
kafedrasida dotsenti M.Z.Fayzullayeva

Ushbu ishchi o'quv-mavzu reja Amaliy fanlar va maktabdan tashqari ta'lim metodikasi kafedrasining 2026-yil ____ - ____dagi ____- sonli yig'ilish qarori bilan ma'qullangan hamda Pedagogika markazining Ilmiy-metodik Kengashining 2026-yil ____- ____dagi ____- sonli qarori bilan tasdiqlangan.

MUNDARIJA

I.	KIRISH	4
II.	TEXNOLOGIK XARITA	7
III.	MA'RUZA MATN VA O'QUV MATERIALLAR	10
IV.	O'Z-O'ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLAR	48
V.	MODUL YUZASIDAN MALAKA ISHI MAVZULARI	49
VI.	TARQATMA MATERIALLAR	50
VII.	ATAMALAR IZOHLI LUG'ATI	57
VIII.	FOYDALANILGAN VA TAVSIYA ETILGAN ADABIYOTLAR	61

Kirish

Mamlakatimizda ta'lim sohasida yaratilayotgan shart-sharoitlar maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, bolalarning sifatli maktabgacha ta'limdan teng foydalanishini ta'minlash, sohaga malakali pedagog va boshqaruv kadrlarini jalb qilish, yangi texnologiyalar asosida pedagogik jarayonni tashkil etish usullarini izlash, mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy rivojlanishi bevosita pedagogning kasbiy darajasiga bog'liq bo'lib, u ma'lum bir dastur va pedagogik jarayonda yuzaga keladigan maxsus vaziyatlarni yengish imkonini beradigan ommabop va o'ziga xos kasbiy munosabatlar yig'indisi sifatida belgilanadi. Maktabgacha ta'limni rivojlantirishning maqsadlari, vazifalari, ustuvor yo'nalishlari, o'rta va uzoq muddatli istiqboldagi bosqichlari maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish dolzarbligini ko'rsatmoqda.

“Musika praksiologiyasi va innovatsiyalar” o'quv moduli yuqorida belgilangan vazifalarni bajarishda muayyan darajada xizmat qiladi. Musika praksiologiyasi musiqiy faoliyatning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish bilan shug'ullanuvchi ilmiy soha sifatida musika ta'limi, musiqiy ijro, musiqiy pedagogika va umumiy musiqiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan amaliy ko'nikmalarni ishlab chiqadi. Praksiologiya amaliy faoliyat va tajribaga asoslangan bilimlar tizimi hisoblanadi hamda, musika praksiologiyasi musiqiy faoliyatni o'rgatish, uni tashkil etish, musika asarlarini ijro etish va ta'lim jarayonlarida amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

“Musika praksiologiyasi va innovatsiyalar” o'quv moduli dasturi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musika faoliyatining mazmunini takomillashtirish, ularning sifat va samaradorligini oshirish uchun musika rahbarlarining kasbiy kompetentligini muntazam

rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, musiqiy faoliyatning amaliy jihatlarini, uning rivojlanish jarayonlarini va ta’limdagi samaradorligini o‘rganadi va bu orqali maktabgacha ta’limda musiqa ta’limini yanada samarali qilish, musiqiy faoliyatni pedagogik nuqtai nazardan yaxshilash va maktabgacha yoshdagi bolalarni musiqiy va ijodiy rivojlanishga erishiladi.

Modul maqsadi: Maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, musiqa mashg‘ulotlarini praksiologik va innovatsion yondashuv asosida samarali tashkil etish, musiqa rahbarlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish orqali musiqiy faoliyat samaradorligini oshirish, musiqa rahbarlarining ijrochilik mahoratini takomillashtirish va musiqa ta’limi jarayonlarini optimallashtirish, musiqa nazariyasi va amaliyotini birlashtirgan holda musiqa rahbarlarining professional faoliyati darajasini oshirish, ijodkorligini, konstruktiv kompetensiyasini rivojlantirish.

Kutilayotgan natijalar: Tinglovchilar “Musika praksiologiyasi va innovatsiyalar” modulini o‘zlashtirish natijasida quyidagi bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘ladilar:

Maktabgacha ta’limda musiqa faoliyatining praksiologik asoslarini yoritish, bolalarda musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy metodlarni o‘rgatish, o‘yin, harakat va musiqani integratsiyalash asosida mashg‘ulotlar tashkil etish, innovatsion va raqamli vositalardan xavfsiz va samarali foydalanish, musiqa rahbarlarida refleksiya va ijodiy yondashuvni rivojlantirish, musiqa rahbarlarini praksiologik diagnostikasi, musiqa rahbarlarining professional faoliyatini, amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish yo‘llari, musiqa rahbarining konstruktiv kompetensiyasi, musiqa amaliyoti va ijrosining nazariy va amaliy jihatlarini birlashtirib, ta’lim jarayonida innovatsiyalar orqali musiqiy faoliyatni samarali tashkil etish borasida bilimlarga ega bo‘ladilar;

maktabgacha ta’limning davlat standarti va davlat o‘quv dasturiga muvofiq innovatsion texnologiyalar asosida musiqiy faoliyatni tashkil etish, konstruktiv yondashuv tamoyillaridan musiqa faoliyati jarayonida foydalanish, musiqa mashg‘ulotlarini yosh xususiyatlariga mos loyihalash, qo‘shiq, ritmik harakat va o‘yinlarni uyg‘unlashtirish, raqamli va multimedia vositalaridan maqsadli foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar;

musiqiy faoliyatda yuqori ijrochilik mahorati va ijodkorligini namoyon etish, musiqiy repertuarlarni mohirona tanlay olish, bayram va tadbirlarni tashkil etishda pedagoglar bilan hamkorlikda muvaffaqiyatli faoliyatni tashkil etish, musiqa faoliyatida innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llash, musiqiy ijro va pedagogik faoliyatni birlashtirib, ijodiy va refleksiv kasbiy yondashuvga, musiqiy faoliyatni tashkil etish metodlarini takomillashtirish malakalariga ega bo'ladilar.

TEXNOLOGIK XARITA

	Mavzu	Jarayon	Resurs, tarqatma materiallar	Tinglovchining faoliyati
80 daqiq	Musiqa praksiologiyasi modulining maqsad va vazifalari (nazariy 2 soat)			
20 daqiq	Musiqa praksiologiyasi moduli mazmuni	Ko'rgazmali ma'ruza, "Yagona davra" metodi, interaktiv muloqot	Slaydlar. Mavzu yuzasidan savollar	Tinglovchilar yangi mavzuni tinglaydilar. Berilgan savollar asosida o'zlarining faoliyatlari bilan bog'lagan holda bahs- munozarada ishtirok etadilar
20 daqiq	Musiqa praksiologiyasining asosiy tamoyillari	Ko'rgazmali ma'ruza	Musiqiy bilimlarni mustahkamlovchi intellektual tarqatmalar	Tinglovchilar o'rganilayotgan mavzu yuzasidan fikrlarini bayon etadilar
40 daqiq	Musiqa rahbarini praksiologik diagnostika qilish	"Kubik" metodi, guruhlarda ishlash	Tarqatma materiallar, Elektron doska, marker, skoch, daftar, ruchka	O'zida mavjud kompetentlikni aniqlaydilar, mantiqiy fikrlaydilar xilma-xil fikrlardan va ma'lumotlardan kerakligini tanlab oladilar
160 daqiq	Musiqa rahbarining innovatsion kompetensiyasi (amaliy 4 soat)			
20 daqiq	Musiqa rahbarining kreativ kompetentligi	"Klaster" texnologiyasi, ko'rgazmali ma'ruza, guruhlarda ishlash	Musiqa mashg'uloti mavzusiga taalluqli rasmlar, notalar, jihozlarni tayyorlash	Tinglovchilar kasbiy faoliyatida qo'llay olgan kompetensiyalari haqida fikr almashadilar
20 daqiq	Musiqiy faoliyatni tashkil etishda konstruktiv yondashuv	Ko'rgazmali ma'ruza, guruhlarda ishlash, "Sxema" texnologiyasi, ijodkor pedagog texnologiyasi	Elektron doska, marker, skoch, mavzu yuzasidan tayyorlangan slaydlar	Tinglovchilar o'rganilayotgan mavzu yuzasidan fikrlarini mustaqil bayon etadilar, shaxsiy mulohazalarni o'z tajribalariga oid misollar

	Mavzu	Jarayon	Resurs, tarqatma materiallar	Tinglovchining faoliyati
				bilan asoslaydilar
40 daqiq	Musiqa rahbarining cholgʻu ijrochiligi texnikasini rivojlantirish	koʻrgazmali maʼruza, guruhlarda ishlash, “Loyihalash” metodi, ijodkor pedagog texnologiyasi	Elektron doska, marker, skotch, daftar, ruchka, mavzu yuzasidan tayyorlangan slaydlar	Tinglovchilar oʻrganilayotgan mavzu yuzasidan fikrlarini mustaqil bayon etadilar, shaxsiy mulohazalarni misollar bilan asoslaydilar
40 daqiq	Musiqiy vokal ijrochilik amaliyoti	koʻrgazmali maʼruza, guruhlarda ishlash, ijodkor pedagog texnologiyasi, “Rotatsiya” metodi	Slaydlar. Mavzu yuzasidan savollar	Tinglovchilar oʻrganilayotgan mavzu yuzasidan fikrlarini mustaqil bayon etadilar, shaxsiy mulohazalarni misollar bilan asoslaydilar
40 daqiq	Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqiy repertuar tanlash va ijro qilish	“Tavsiyanoma” texnologiyasi, “Modellashtirish” metodi	Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqiy asarlar notalari	Tinglovchilar bolalar musiqa asarlarini tahlil qiladilar, turli yosh guruhi bolalari uchun moslashtiradilar
	Raqamli pedagogika va musiqa taʼlimi (nazariy 2 soat)			
20 daqiq	Raqamli pedagogikaning musiqa taʼlimidagi ahamiyati	“Menga soʻz bering!” metodi	Mavzu yuzasidan tayyorlangan slaydlar. Elektron doska, marker, skotch, daftar, ruchka	Mavzuning mazmuniga mos muammolarni atroflicha oʻrganish orqali mohiyatini yoritadilar, ularni keltirib chiqaruvchi omillarni izlab, hal qilish imkoniyatlarini topadilar
20 daqiq	Musiqa taʼlimida qoʻllaniladigan raqamli vositalar	koʻrgazmali maʼruza, guruhlarda ishlash	Musiqiy bilimlarni mustahkamlovchi	Mavzuga oid muammoning kelib chiqish sabablari,

	Mavzu	Jarayon	Resurs, tarqatma materiallar	Tinglovchining faoliyati
			intellektual tarqatmalar	shuningdek, yechimni topishga yoʻnaltirilgan harakatlarni aniqlaydilar
40 daqqa	Pedagogning raqamli kompetensiyasi	“Loyihalash” metodi, ijodkor pedagog texnologiyasi	Musiqiy bilimlarni mustahkamlovchi intellektual tarqatmalar	Mavzuga oid muammoning kelib chiqish sabablari, shuningdek, yechimni topishga yoʻnaltirilgan harakatlarni aniqlaydilar
80 daqqa	Musiqiy oʻyinlar va interaktiv topshiriqlarni qoʻllash metodikasi (amaliy 2 soat)			
20 daqqa	Musiqiy oʻyinlar orqali taʼlim prinsipiga amal qilish	Ijodkor musiqa rahbari	Elektron doska, marker, skoch, daftar, ruchka, mavzu yuzasidan tayyorlangan slaydlar	Tinglovchilar kasbiy faoliyatidagi yondashuvlarni mulohaza qiladilar
30 daqqa	Ijodiy yondashuv va improvizatsiya	“Loyihalash” metodi	Musiqiy bilimlarni mustahkamlovchi intellektual tarqatmalar	Mavzuga oid muammoning kelib chiqish sabablari, shuningdek, yechimni topishga yoʻnaltirilgan harakatlarni aniqlaydilar
30 daqqa	Bolalarda ijodiy faollikni rivojlantirish	Ijodkor musiqa rahbari	Pedagogik boshqaruv. Musiqa rahbari vazifasi: ish tajribasi usullari	Tinglovchilar shaxsiy mulohazalarni oʻz tajribalariga oid misollar bilan asoslaydilar

MA'RUZA MATNI VA O'QUV MATERIALLAR

1-mavzu: Musiqa praksiologiyasi modulining maqsad va vazifalari (80 daqqa)

Reja:

1. Musiqa praksiologiyasi moduli mazmuni.
2. Musiqa praksiologiyasining asosiy tamoyillari.
3. Musiqa rahbarini praksiologik diagnostika qilish.

Tayanch soʻz va tushunchalar: praksiologiya, metod, musiqa, kuylash, musiqa praksiologiyasi, musiqiy ijro

Musiqa praksiologiyasi moduli mazmuni.

“YAGONA DAVRA” METODI.

Tinglovchilarda oʻrganilayotgan mavzu yuzasidan mustaqil, mantiqiy fikrlash, boshqalar tomonidan bildirilayotgan fikrlarni tinglash, ularni toʻldirish, shaxsiy fikrlarni asoslash, xulosa chiqarish qobiliyatini tarbiyalashga xizmat qiladi. Mavzu yuzasidan har bir tinglovchilarning fikrini bilish muhim. Shuning uchun har bir tinglovchi fikr bildirayotganda uning soʻzini boʻlish, qoʻshimcha qilish hech kimga ruxsat etilmaydi. Muhokamaning yakunida bildirilgan fikrlar umumlashtiriladi.

Musiqa praksiologiyasi haqida oʻz fikringizni bayon qiling?

Zamonaviy musiqa rahbari qanday boʻlishi kerak?

Jahon mamlakatlarida maktabgacha taʼlimda musiqa faoliyati turli pedagogik va madaniy yondashuvlar asosida rivojlanmoqda. Musiqaning bolalar rivojlanishidagi ahamiyatini tan olish orqali, koʻplab mamlakatlar musiqani maktabgacha taʼlimda pedagogik jarayonning ajralmas qismi sifatida kiritgan. Bu esa bolalarda ijodiy tafakkur, ijtimoiy koʻnikmalar va estetik rivojlanishning mustahkam asoslarini yaratadi.

Musiqa maktabgacha taʼlimda bolalar rivojlanishining barcha sohalariga taʼsir koʻrsatadi: ularning hissiy, kognitiv, jismoniy, ijodiy va ijtimoiy koʻnikmalarini rivojlantiradi. Musiqa yordamida bolalar nafaqat estetik jihatdan rivojlanadilar, balki oʻz his-tuygʻularini ifodalash, boshqalar bilan muloqot qilish va oʻziga ishonch hosil qilishni oʻrganadilar. Shu bois, maktabgacha taʼlimda musiqaning ahamiyati ulkan boʻlib, bolalar uchun zarur boʻlgan koʻnikmalarni rivojlantirishda muhim oʻrin tutadi.

Maktabgacha taʼlim tashkilotida musiqa rahbari bolalarning musiqiy va estetik rivojlanishiga katta hissa qoʻshadi. Uning vazifalari nafaqat musiqiy bilim va koʻnikmalarni bolalarga oʻrgatish, balki ularni ijodiy fikrlashga, musiqiy his-tuygʻularini rivojlantirishga yordam berishdir. Musiqaning oʻzi bolalarning umumiy rivojlanishiga, til va aqliy faoliyatining rivojlanishiga, shuningdek, ularning ijtimoiy koʻnikmalarini shakllantirishga katta taʼsir koʻrsatadi. Ushbu vazifalarni amalga oshirish musiqa rahbaridan kasbiy kompetentlikka ega boʻlishni talab etadi va bunda musiqa praksiologiyasining ahamiyati katta.

Musiqa praksiologiyasi – bu musiqa ijrochiligi va amaliyotini oʻrganishga bagʻishlangan fan sohasi. U asosan musiqa ijrochiligi jarayonida paydo boʻladigan amaliy va nazariy masalalarni tadqiq qiladi. Praksiologiya keng maʼnoda, inson faoliyatining

samaradorligini oshirishni o'rganadigan fan bo'lib, musiqa praksiologiyasi esa musiqa ijrochilarining tajribasini, texnikasini, ijrochilik amaliyotining xususiyatlarini o'rganadi va ularga samaradorlikka erishish yo'llarini ko'rsatadi. Bu soha musiqiy jarayonlarni tahlil qilib, musiqa ijrochiligining maqsad va natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga intiladi.

Prakseologiya qadimgi yunon tilidan olingan so'z bo'lib, praxis "faoliyat, amaliyot", logos "fan, ta'lim", tom ma'noda – "amaliyotni bilish" degan ma'noni bildiradi. Insonning amaliy faoliyati samaradorligi haqidagi ta'limotlarning umumiy nomini anglatadi.

Musiqa praksiologiyasi shuningdek, ijrochi va tinglovchilar o'rtasidagi o'zaro ta'sir, ijro jarayonida paydo bo'ladigan hissiy va psixologik omillar, shuningdek, madaniy va tarixiy kontekstda ijro an'analarini ham o'rganadi. Umuman olganda, musiqa praksiologiyasi musiqa ijrochilari va pedagoglar uchun nazariy bilimlarni, shuningdek, ularning amaliyotiga ko'maklashadigan qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Musiqa praksiologiyasi — musiqaning amaliy jihatlarini o'rganadigan ilmiy soha bo'lib, unda musiqaning ijro etilishidan tortib, tinglashgacha bo'lgan barcha faoliyatlar, jarayonlar va ularning inson faoliyatidagi o'rni tahlil qilinadi. Bu soha musiqaning nafaqat estetik, balki amaliy, pedagogik va ijtimoiy funksiyalarini ham o'rganadi.

Praksiologiya o'zida "amaliy faoliyat nazariyasi"ni aks ettiradi va musiqaning jamiyatdagi amaliy rolini, uning ijro etilishi, o'rganilishi va tarqatilishidagi jarayonlarni o'rganishga qaratilgan. Musiqa praksiologiyasi quyidagi sohalarni o'z ichiga olishi mumkin:

1. Musiqiy ijro (performans): musiqaning ijro etilishi, musiqachilar tomonidan amalga oshiriladigan amaliy faoliyat.
2. Pedagogika va ta'lim: musiqa o'qitish va tarbiyalash jarayonlari, musiqaning ta'lim tizimiga ta'siri.
3. Musiqiy estetik tafakkur: musiqaning estetik va amaliy qirralari, uni qanday qilib ijodiy va nazariy nuqtai nazardan o'rganish.
4. Musiqaning ijtimoiy roli: Musiqaning jamiyatda, madaniyatda va kundalik hayotdagi roli.

Musiqa rahbari faoliyatining praksiologik asoslari musiqaning maktabgacha ta'limdagi amaliy va nazariy jihatlarini o'rganadigan muhim sohalardan biridir. Praksiologiya bu amaliy faoliyat nazariyasini o'rganadigan fan bo'lib, musiqaning nafaqat estetik, balki amaliy, pedagogik va ijtimoiy jihatlarini tahlil qiladi. Maktabgacha ta'limda musiqa rahbari bolalarga musiqani o'rgatish, musiqa orqali ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va jamiyatda musiqaning ijtimoiy rolini amalga oshirishda katta ahamiyatga ega.

Musiqa rahbarining praksiologik faoliyati uning pedagogik metodologiyasiga, bolalar bilan ishlashning amaliy usullariga, musiqiy ta'limni tashkil etishga va uning

jamiyatdagi o'zni va maqsadlariga asoslanadi. Bu jarayonda musiqa rahbari turli pedagogik, psixologik va didaktik yondashuvlarni qo'llaydi.

1. Musiqa ta'limining amaliy metodologiyasi. Musiqa rahbari faoliyatining praktsiologik asoslari musiqaning bolalar tarbiyasidagi o'zni va ularni musiqa orqali rivojlantirishni ko'zda tutadi. Bu yerda quyidagi asosiy metodologik prinsiplarga e'tibor qaratish zarur:

- Bolalarga moslashtirilgan yondashuv: har bir bolaning individual xususiyatlari (emotsional holat, qobiliyat, yosh xususiyatlari)ni inobatga olish. Musiqa rahbari har bir bola bilan alohida ishlashga tayyor bo'lishi kerak, ularning qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos keladigan metodlarni tanlashi lozim.

- Ijodiy yondashuv: musiqa rahbari faqat bolalarga musiqa o'rgatish bilan cheklanmaydi, balki ularni ijodiy faoliyatga jalb etishga, qo'shiqlar yaratish, musiqiy kompozitsiyalarni shakllantirishga undaydi. Bu ijodiy yondashuv musiqaning estetik, kognitiv va hissiy jihatlarini birlashtiradi.

- O'yin metodlaridan foydalanish: maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Musiqa rahbari bolalar bilan musiqa o'yinlarini o'tkazish orqali ularning ritmik, musiqiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- Ko'rgazmali va amaliy yondashuv: musiqa o'qitish jarayonida ko'rgazmali vositalar (rasmlar, videolar, musiqiy cholg'ular, texnologiyalar)dan foydalanish bolalarning tasavvurini kengaytirishga yordam beradi. Musiqa rahbari musiqa cholg'ulari, raqslar va musiqiy ertaklar orqali bolalar bilan faol muloqotda bo'lishi kerak.

2. Musiqa rahbarining pedagogik faoliyati. Musiqa rahbarining asosiy vazifasi bolalar bilan musiqiy faoliyatni tashkil etish va amalga oshirish. Bu faoliyat quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- Musiqiy ko'nikmalarni rivojlantirish: musiqa rahbari bolalarga musiqiy ritmni, kuyni, garmoniyani, tembrni va boshqa musiqiy elementlarni o'rgatadi. Bu ko'nikmalar bolalarning diqqatini, eslab qolish qobiliyatini, nutqini rivojlantirishga yordam beradi.

- Estetik ta'lim: musiqa rahbari bolalarga musiqa orqali estetik didni rivojlantiradi. Ularning musiqa asarlarini tinglash va baholash ko'nikmalarini shakllantiradi. Musiqa rahbari bolalarga musiqa asarlarini tahlil qilish va hissiy qabul qilishni o'rgatadi.

- Pedagogik kommunikatsiya: musiqa rahbari o'z faoliyatida bolalar bilan muloqot qilishni o'rgatadi. Bu o'zaro ishonchni mustahkamlash, bolalarning ijtimoiy va hissiy holatlarini tushunish va ularga individual yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi.

- Ta'limdagi individual yondashuv: musiqa rahbari turli bolalar bilan ishlashda ularning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga oladi. Har bir bolaning emotsional, kognitiv va jismoniy rivojlanishi turlicha bo'lishi mumkin, shuning uchun individual yondashuv zarur.

3. Musiqa faoliyatining jamiyatdagi roli. Musiqa rahbari faoliyatining praktsiologik asoslari musiqaning jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy rolini anglashga asoslanadi. Musiqa

nafaqat bolalarning shaxsiy rivojlanishi uchun, balki jamiyatda ham muhim rol o'ynaydi. Musiqa rahbari bolalarni quyidagi ijtimoiy ko'nikmalarga o'rgatadi:

- Jamoaviy faoliyat: maktabgacha ta'limda musiqiy ertak, musiqiy teatr va boshqa tadbirlar orqali bolalar jamoaviy ishlashni o'rganadilar. Musiqa rahbari ularni bir-biri bilan hamkorlik qilishga, o'z fikrlarini boshqalarga yetkazishga, tinchlanish va o'zaro hurmatni rivojlantirishga o'rgatadi.

- Musiqa orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: musiqa rahbari bolalarni guruhda ishlash, o'zini ijtimoiy muhitda erkin tutish va boshqalar bilan yaxshi munosabatlar o'rnatishga o'rgatadi.

- Madaniy qadriyatlarni o'rgatish: maktabgacha ta'limda musiqaning madaniy targ'ibotchi sifatida ahamiyati katta. Musiqa rahbari bolalarga turli xalqlarning musiqa madaniyatini o'rgatadi va ularda estetik qadriyatlarni shakllantiradi.

4. Musiqa rahbari faoliyatida psixologik yondashuv. Musiqa rahbarining praktsiologik faoliyatida psixologik yondashuv ham muhim ahamiyatga ega. Bolalar bilan ishlashda quyidagi psixologik metodlar qo'llaniladi:

- Motivatsiya va rag'batlantirish: musiqa rahbari bolalarni musiqiy faoliyatga jalb qilish uchun ularning qiziqishlarini oshiradi, muvaffaqiyatlarni taqdirlaydi va rag'batlantiradi.

- Emotsional qo'llab-quvvatlash: musiqa rahbari bolalar bilan ishlashda ularning hissiy holatlarini tushunib, ularni qo'llab-quvvatlashga harakat qiladi. Bu, ayniqsa, bolalarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish va emotsional xavfsizlikni ta'minlashda muhimdir.

- Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: Musiqa rahbari bolalarda hamkorlik qilish, to'g'ri muloqot qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

5. Musiqa faoliyatining didaktik asoslari. Musiqa rahbari faoliyatining didaktik asoslari musiqani o'rgatish jarayonidagi ta'lim metodlaridan iborat bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Tajriba va amaliyot: musiqa rahbari bolalar uchun turli xil musiqiy asarlarni ijro etish, tinglash va yaratish jarayonlarini tashkil etadi. Bu amaliy mashqlar orqali bolalar musiqa ko'nikmalarini mukammallashtiradilar.

- O'quv dasturi va materiallar: musiqa rahbari o'quv materiallarini va metodik qo'llanmalarni ishlab chiqishda yondashuvlarni samarali tanlashi kerak. Bu bolalarning musiqiy rivojlanishiga va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Musiqa rahbari faoliyatining praktsiologik asoslari musiqaning ta'lim va bola rivojlanishdagi o'rni, pedagogik metodlar va psixologik yondashuvlar, jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy rolni o'rgatishga asoslanadi. Musiqa rahbari nafaqat musiqani o'rgatadi, balki bolalarni ijodiy, emotsional, ijtimoiy va estetik jihatdan rivojlantiradi. Uning faoliyati bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchlarini oshirish, ular uchun ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, musiqiy did va tafakkurlarini shakllantirishda muhim rol

o'ynaydi. Umuman olganda, musiqaning faqat estetik jihatlari emas, balki uning amaliy foydalanilishi, ijrosi va jamiyatdagi o'rni haqida fikr yuritadigan soha sifatida musiqaning amaliy tomonlarini o'rganadi.

Musika rahbari faoliyatining praksiologik asoslari musiqaning maktabgacha ta'limdagi amaliy va nazariy jihatlarini o'rganadigan muhim sohalardan biridir.

Musika praksiologiyasining asosiy tamoyillari.

Musika praksiologiyasi musiqiy faoliyatni amaliyot markaziga qo'ygan holda o'rganadigan ilmiy yo'nalish bo'lib, u musiqani ijro etish, idrok qilish, o'rgatish va ijodiy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladigan qonuniyatlarni tahlil qiladi. Ushbu yondashuvda musika nazariy bilimlar emas, balki ularning real amaliyotdagi qo'llanilishi ustuvor hisoblanadi. Musika praksiologiyasi bir qator asosiy tamoyillarga tayanadi.

Musika praksiologiyasining asosiy tamoyillaridan biri — musiqiy bilimlarning amaliy faoliyat bilan uzviy bog'liqligidir. Bu tamoyilga ko'ra, musika nazariyasi faqat ijrochilik, tinglash, harakat va ijod jarayonida mazmun kasb etadi. Musiqiy ta'lim jarayonida bilimlar bevosita amaliy mashg'ulotlar orqali o'zlashtirilishi lozim.

Faol subyekt tamoyilida esa, musiqiy faoliyat ishtirokchisini passiv tinglovchi emas, balki faol ijodkor sifatida qaraydi. Tinglovchi musiqani ijro etadi, idrok qiladi, baholaydi va qayta talqin etadi. Bu yondashuv musiqiy tafakkur, mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Musika praksiologiyasida refleksiya muhim o'rin tutadi. Musiqiy faoliyat natijalarini tahlil qilish, o'z ijrosiga baho berish va xulosalar chiqarish orqali shaxsiy va kasbiy o'sish ta'minlanadi. Ushbu tamoyil musika pedagoglari va ijrochilarning faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Musika praksiologiyasi musiqani boshqa faoliyat turlari — harakat, nutq, o'yin, tasviriy san'at va raqamli texnologiyalar bilan integratsiyada ko'rib chiqadi. Bu tamoyil ayniqsa maktabgacha va boshlang'ich ta'limda muhim bo'lib, bolalarning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi. Musiqiy faoliyatni tashkil etishda ishtirokchilarning yosh, psixologik va individual imkoniyatlarini inobatga olish praksiologiyaning muhim talabidir. Bu tamoyil musiqiy mashg'ulotlarning samaradorligini oshiradi va har bir ishtirokchining musiqiy qobiliyatini rivojlantirishga imkon yaratadi. Zamonaviy musika praksiologiyasi innovatsion pedagogik va raqamli texnologiyalardan foydalanishni taqozo etadi. Ushbu tamoyil musiqiy ta'lim jarayonini zamon talablariga moslashtirish, yangi metod va vositalarni amaliyotga joriy etishni nazarda tutadi.

Musika praksiologiyasida har bir faoliyat aniq natijaga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Musiqiy mashg'ulotlar shaxsning musiqiy madaniyati, estetik didi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishi kerak. Faoliyat samarasi doimiy tahlil qilinadi va takomillashtirib boriladi. Musika praksiologiyasining asosiy tamoyillari musiqani faqat nazariy bilimlar majmui sifatida emas, balki jonli, faol va mazmunli amaliy jarayon sifatida anglashga yo'naltiradi. Ushbu tamoyillar musika ta'limi sifatini

oshirish, pedagog va ijrochilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Musiqah rahbarini praksiologik diagnostika qilish.

Hozirgi bosqichda musiqaga ta'lim-tarbiya va rivojlanishni o'zida mujassamlashtirgan tizim sifatida qaraladi. Bugungi kunda o'rganish uchun taqdim etilgan ilmiy-metodik adabiyotlarda musiqa va pedagogik tadqiqotlar sohasidagi mavjud yutuqlar, shuningdek, oldingi va hozirgi davrlardagi turli xil ta'lim usullari ko'rib chiqilib, ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Asosiy e'tibor musiqa rahbari shaxsi va faoliyati, ularning musiqa san'ati bilan o'zaro munosabatiga qaratiladi. Zamonaviy musiqa ta'limi sohasidagi asosiy tadqiqotlar orasida quyidagilar ajralib turadi: musiqa ta'limida san'at va pedagogika imkoniyatlarini o'rganish, musiqa rahbari shaxsiyatining ustuvor kasbiy fazilatlarini o'rganish, musiqiy-pedagogik mahoratning mohiyati, turlari, yutuqlari va xususiyatlari.

Musiqa mashg'uloti amaliyotini o'rganishning eng dolzarb yo'nalishi — bu musiqiy-pedagogik faoliyatning turli shakllarini, yetakchi nazariyotchilarning ilg'or ijodiy tajribasini o'rganish bo'lib, bolalarning musiqa faoliyatiga qiziqishini oshirishga qaratilgan.

Musiqa ta'limi bolalarga yuksak madaniyatli bo'lish imkoniyatini beradi. Ular turli xil musiqalar bilan muloqot qilish uchun zarur bo'lgan malakalarni egallashlari kerak. Maktabgacha ta'limni musiqa ta'limining eng muhim bo'g'ini deb hisoblasak, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqiy ta'lim va tarbiya to'liq samaradorlik bilan ishlashi uchun nima qilish kerak? Buning uchun:

- Musiqa rahbarining tashkiliy va ijodiy imkoniyatlarni ochish.
- Zamonaviy texnik jihozlar va musiqiy cholg'ular bilan jihozlangan musiqa zali

zarur.

- Musiqa ta'limi praksiologiyasi rivoji uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijro etish va musiqa tinglash uchun eng qulay sharoitlar yaratilishi kerak.

Musiqa ta'limining prakseologik konsepsiyasida musiqa rahbarining amaliy kompetensiyasi bosh mezon hisoblanadi. Chunki, zamonaviy musiqaning musiqa ta'limida o'rganilishi musiqa rahbaridan yuqori kompetentlikni talab etadi.

Quyidagi jadvalda musiqa ta'limida praksiologik ko'rsatkichlarni kuzatishimiz mumkin. Musiqa ta'limi har kuni, doimiy ravishda olib borilishi shart. Praksiologik baholanish musiqa rahbari mehnati va qobiliyatini rivojlanishini doimiy nazorat qilib turish va uni to'g'ri yo'naltirish maqsadida har ikki-uch oyda amalga oshiriladi.

Musiqa rahbarining praksiologik diagnostikasi jadvali					
№	Praksiologik ko'rsatkichlar	0-55 yomon	55-70 qoniqarli	71-85 yaxshi	86-100 a'lo
✓	Cholg'u sozida ijro mahorati				
✓	Musiqa tempini his etishi				

✓	O'lovni his qilishi				
✓	Eshitish qobiliyati				
✓	Kuylash mahorati				
✓	Nafas olish va to'g'ri sarflash holatlari (kuylash faoliyatida)				
✓	Asardagi jummalarni to'g'ri bo'linishi va uni sezib, ijro qilib berish				
✓	Musiqiy jummalarni to'g'ri anglab yetish va ijro davomida uni to'g'ri yetkazib berish				
✓	Notalarni o'qiy olish				
✓	Asarni zamon uslubi asosida ijro qilish				
✓	Zamonaviy cholg'u sozini yaxshi o'rganib olish				
✓	Aktyorlik mahorati				
✓	Sahna madaniyati				
✓	Asarga mos akkompanement-ni elektron variantlarini tanlay olish				
✓	Cholg'u sozidan to'g'ri foydalana olish ko'nikmalariga egaligi				
✓	Asarni ijro qilish jarayonida begona parda (falsh) larsiz ijro qilish				
✓	Ijrodagi dinamik holatlarni his qilish				

Hozirgi sharoitda musiqa pedagogikasi va ta'limi sohasidagi ilmiy ishlanmalarning butun majmuasi, musiqashunoslikda ishlab chiqilgan innovatsion tahlil vositalaridir. Buning sababi shundaki, zamonaviy musiqa pedagogikasining asosiy vazifasi musiqani tushunishga o'rgatishdir. Binobarin, musiqa rahbari musiqa asarini o'rganishning turli usullarini, eng avvalo, uning mazmunini ochish nuqtai nazaridan o'zlashtirishi kerak.

Ma'lumki, musiqa insonga boshqacha ta'sir qiladi. Masalan, u insonning mehnat qobiliyatini o'zgartiradi. Mutaxassislarning ta'kidlashicha, har bir insonning miyasi ma'lum tebranishlarga moslashgan. Ovoz to'liqini tebranishdir. Biz hammamiz mutlaqo boshqa boshqa musiqalarni yaxshi ko'ramiz. Biz sevimli kuylarimizni eshitsak, miyamiz ular bilan bir xil to'liqin uzunligida sozlanadi, o'zimizni qulay his qilamiz, kayfiyatimiz yaxshilanadi va samaradorlik oshadi. Musiqa insonning kayfiyati va hissiyotlariga ham ta'sir qiladi. Klassik musiqa tinglash eshitish qobiliyatini mutlaq darajada rivojlantiradi.

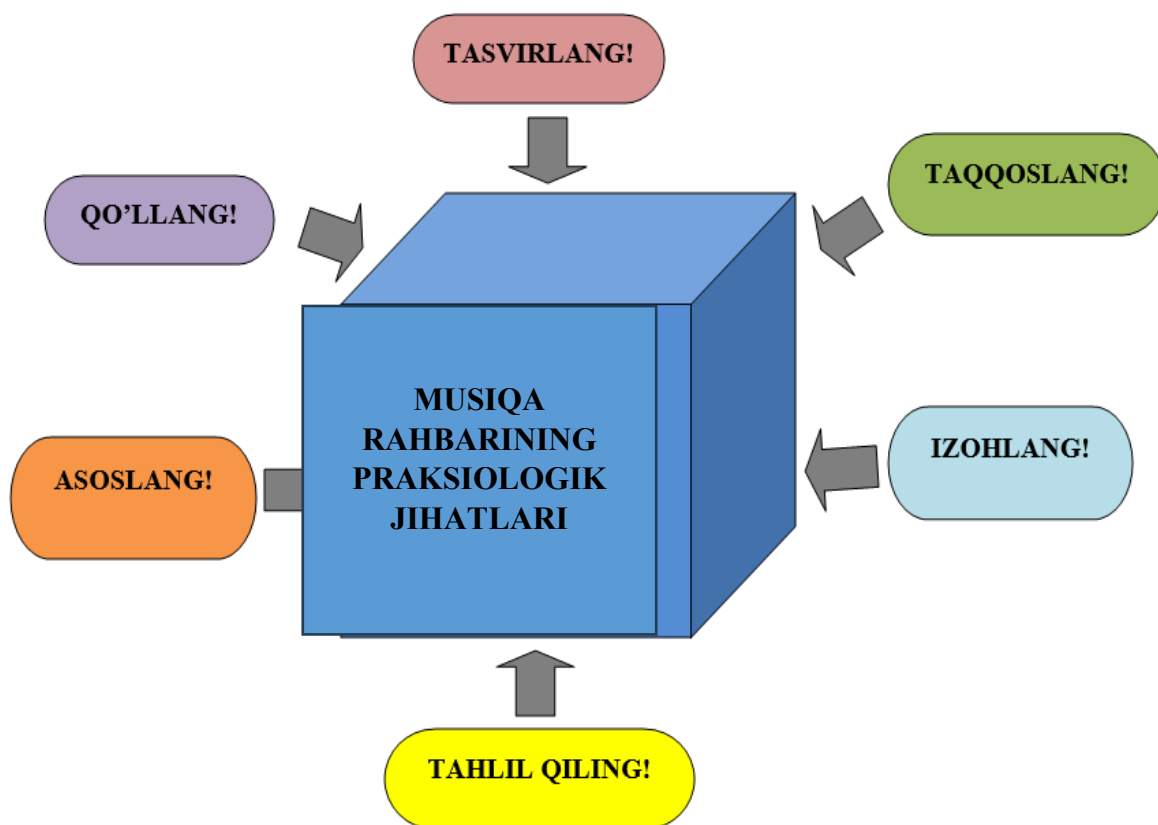
Daun Kentning "Musiqaning inson tanasi va ongiga ta'siri" asarida musiqaning inson jismoniy holatiga ta'siri haqida qiziqarli ma'lumotlar keltirilgan. Platon bezovtalikni davolash uchun musiqadan foydalanishni taklif qilgan va Aristotel bu san'at turini beqaror hissiy fondan xalos bo'lish vositasi deb hisoblagan.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha yoshidagi bolalarga ta'lim va tarbiya berishda musiqa mashg'ulotlari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha

yoshdan boshlab bolalarning nafasat, estetik dunyoqarashini shakllantirish, musiqiy didini o‘stirish, bolalarga musiqani o‘rgatish jarayonida ohanglar orqali hissiyotga ta’sir eta olishi unda hayot o‘z aksini topishini anglatishdir. Musiqa rahbari tomonidan yaxshi tashkil etilgan musiqiy ta’lim va tarbiya bolalarni barkamol inson bo‘lib yetishishlariga ijobiy ta’sir etadi.

“KUBIK” METODI.

Ushbu metod turli vaziyatlarni hosil qilish orqali mavzuning o‘rganilishini osonlashtirishga xizmat qiladi. Kubikning oltita qirrasida o‘rganiladigan mavzuni chuqur tahlil qilishga yordam beradigan tushunchalar mavjud. Metod mohiyatiga ko‘ra kubikning oltita qirrasida quyidagi ko‘rsatmalar o‘z ifodasini topadi:

Izoh: “Kubik”ning olti qirrasidagi ko‘rsatmalar quyidagi ma’nolarni anglatadi:

1. Tasvirlang! Markazdagi gapni diqqat bilan o‘qib, uni o‘z fikringiz bo‘yicha izohlab, bir so‘z bilan tasvirlab bering!

2. Taqqoslang! Taqqoslash asosida musiqa rahbarining praksiologik jihatlarini nimada ekanligini ayting!

3. Izohlang! Musiqa rahbarining praksiologik jihatlarini rivojlantirish nima uchun ahamiyatga egaligining sabablarini tushuntiring! Nimalar sizni shunday fikrga kelishingizga undadi?

4. Tahlil qiling! Musiqa rahbarining praksiologik darajasini oshirish uchun yana nimalar qilish mumkin? (Buni o‘ylab toping!)

5. Qo‘llang! Siz o‘z praksiologik darajangizni oshirish uchun qanday ishlarni amalga oshirasiz?

6. Asoslang! Musiqa rahbari praksiologiyasi amaliy qiymatini belgilovchi fikrlaringizni asoslang! Bu jarayonda ishonchli dalillar topishga harakat qiling!

Nazorat savollari:

1. Musiqa praksiologiyasi tushunchasini izohlang?
2. Zamonaviy musiqa rahbari sizningcha qanday kompetensiyaviy sifatlarga ega bo‘lishi kerak?
3. Musiqa rahbarining praksiologik diagnostikasi deganga nimalarni tushunasiz?
4. Musiqa rahbarining o‘z ustida ishlashi deganda nimani tushunasiz?

2-mavzu: Musiqa rahbarining innovatsion kompetensiyasi. (160 daqiqa)

Reja:

1. Musiqa rahbarining kreativ kompetentligi.
2. Musiqiy faoliyatni tashkil etishda konstruktiv yondashuv.
3. Musiqa rahbarining cholg‘u ijrochiligi texnikasini rivojlantirish.
4. Musiqiy vokal ijrochilik amaliyoti.
5. Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqiy repertuar tanlash va ijro qilish.

Musiqa rahbarining kreativ kompetentligi

Kreativlik (lot., ing. “create ” – yaratish, “creative” yaratuvchi, ijodkor) – ijodiy qobiliyat ma’nosini ifodalaydi. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg‘ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo‘ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini, zehni o‘tkirlikni tavsiflaydi. Shuningdek, kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida aks etadi.

Kreativlik inson shaxsining ijodkorlikka bo‘lgan qobiliyati, ijodkorlik iste’dod darajasi, shaxsning an’anaviylik yoki odat tusiga kirgan fikrlash tarzidan uzoq bo‘lgan, prinsipial yangi g‘oyalarni yaratishga tayyorlikni xarakterlovchi, shuningdek, muammolarni o‘zgacha tarzda bartaraf etish, iqtidorning mustaqil faktori sifatida qabul qilingan ijodiy qobiliyatlaridir. Amerikalik olim D.Veksler “Kreativlik fikrning shunday turiki, u shaxsga bir muammo yoki masala yuzasidan birdaniga bir nechta yechimlar paydo bo‘lishini taqozo etadi va shablonlik, zerikarli fikrlashdan farq qilib, narsa va hodisalar mohiyatidagi o‘zga xoslik, noyoblik sifatlarini anglashga yordam beradi” — deb ta’rif beradi. Kreativ shaxs bo‘lish, bizning misolimizda esa, kreativ pedagog bo‘lish – boshqa pedagoglar ichida ajralib turish, boshqa pedagoglarga qaraganda ta’lim va tarbiya jarayonini qiziqarli tashkil etish, mashg‘ulot jarayonini o‘zgacha yondashgan holda olib borish, uchraydigan muammolardan noodatiy tarzda chiqib ketish demakdir.

Kreativ qobiliyatlar faqat yangi g'oyalarni yaratibgina qolmay, balki hayot tarzi va shaxsning ichki dunyosi rivojlanishida ham muhim o'rin tutadi.

Kreativ fikrlash har bir ijtimoiy sohada yaqqol aks etishi mumkin. Pedagogning ijodkorligi esa u tomonidan tashkil etiladigan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy (kreativ) yondashuvida aks etadi. So'nggi yillarda ushbu holat "pedagogik kreativlik" tushunchasi bilan ifodalanmoqda. Pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lishi uning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvatini kasbiy faoliyatni sifatli, samarali tashkil etishga yo'naltiradi.

Musika rahbarining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki mashg'ulotlarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur. Mashg'ulotlarda musika rahbari "kreativlik yo'l xaritasi"ga ko'ra quyidagi to'rtta yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar musika rahbarining kreativligini ifodalovchi belgilar sanaladi:

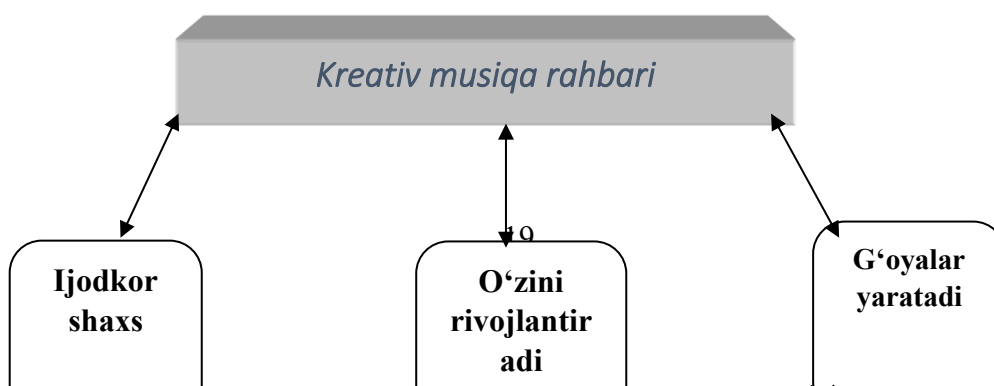
- 1) ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish;
- 2) bolalarni musika mashg'ulotlarini qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiya (metod va vosita)lardan foydalana olish;
- 3) mashg'ulotlarga innovatsion yondashuv va pedagogik masala (muammo)larning yechimini topishga kreativ yondashish;
- 4) kutiladigan natija.

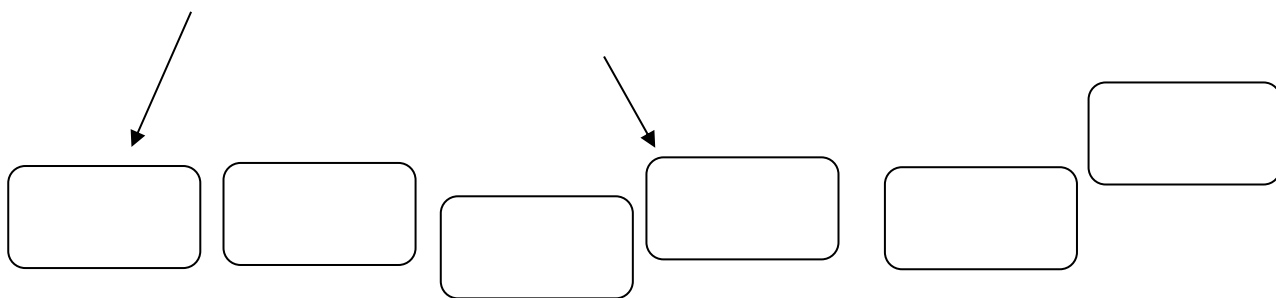
Kasbiy faoliyat samaradorligini baholashda musika rahbarining ijodkorligi – kreativ potentsiali darajasini baholash muhim ahamiyatga ega.

Musika rahbarlarida kreativlik sifatlarini shakllantirishda ustuvor tamoyillar asosida ish ko'rish aniq maqsadga yo'naltirilgan faoliyat samaradorligini kafolatlaydi. Malaka oshirish kurslarida amaliy mashg'ulotlar jarayonida musika rahbarlarining kreativlik imkoniyatlarini aniq mezonlar asosida aniqlash, daraja ko'rsatkichlarini baholash asosida bu boradagi yutuq va kamchiliklarni belgilash, yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini belgilash mumkin bo'ladi.

"Klaster" texnologiyasi

Klaster shaklida kreativ musika rahbari qanday ijodkorlik va kasbiy mahoratni egallagan bo'lishi lozimligi tarmoqlar shaklida tuziladi. So'ngra ishtirokchilar vujudga kelgan klasterni izohlaydilar, o'z fikrlarini bildiradilar.

Musiqiy faoliyatni tashkil etishda konstruktiv yondashuv

“Pedagogning konstruktiv kompetentligi” tushunchasiga ta’rif berish uchun “konstruksiya”, “konstruksiyalash”, “konstruktiv” soʻzlarining ma’nosini aniqlashtirish talab etiladi. “Konstruksiya” tushunchasi lotincha “construere” soʻzidan olingan boʻlib, “turli predmet, qism, elementlarni ma’lum oʻzaro bogʻliq holatga keltirish” ma’nosini anglatadi.

Pedagog olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy-tadqiqot tahlillariga koʻra pedagogikada konstruksiya tushunchasi “yangi didaktik materiallarni, pedagogik jarayonni tashkil etishning yangi shakl va metodlarini yaratish” ma’nosida qoʻllaniladi.

Tadqiqotchi G.V.Yakovleva “pedagogning konstruktiv kompetensiyasi” tushunchasini pedagogning kasbiy kompetentligining tuzilmaviy komponenti sifatida tahlil etib, mazkur komponent “ta’limiy material hamda turli xildagi bolalar faoliyatining mazmunini konstruksiyalash va harakatga keltirish; oʻzgaruvchi vaziyatlarda pedagogik texnikaning usullari va vositalarini konstruksiyalash va egallash koʻnikmasida namoyon boʻladi” degan fikrlarni bildirgan.

Pedagogning konstruktiv kompetentligi — bu pedagogning ta’lim jarayonini tashkil etishda va bolalarning rivojlanishini ta’minlashda zarur boʻlgan koʻnikmalar, bilimlar va yondashuvlar toʻplamidir. Bu kompetentlik pedagogning bolalarga nafaqat bilim berish, balki ularning qobiliyatlarini rivojlantirish, muammolarni hal qilish va oʻz-oʻzini oʻrganish jarayonlarini qoʻllab-quvvatlashdagi samaradorligini belgilaydi. Konstruktiv kompetentlikni rivojlantirish orqali pedagog oʻz faoliyatini yanada samarali amalga oshirishi mumkin. Pedagogning konstruktiv kompetentligi uning bolalarga ta’lim berish va oʻzgaruvchan ta’lim muhitida muvaffaqiyatli ishlashini ta’minlaydi. Bu kompetentlik pedagogni nafaqat bilim berish jarayonida, balki bolalarni ijtimoiy, hissiy va aqliy jihatdan rivojlantirishda ham muhim rol oʻynaydi. Konstruktiv kompetentlik pedagoglarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga katta hissa qoʻshadi. Shu oʻrinda musiqa rahbarining konstruktiv kompetentlikligini koʻrib oʻtsak.

Musiqa rahbarining konstruktiv kompetentligi - bu musiqa rahbarining pedagogik, ijodiy va professional faoliyatida samarali ishlashi uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar to'plamidir. Konstruktiv kompetentlik, asosan, musiqa rahbarining ishlash uslubi, ishni tashkil etish qobiliyati va maqsadlarga erishishdagi muvaffaqiyatini belgilaydi. Ushbu kompetentlikning muhim jihatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Pedagogik kompetentlik. Musiqa rahbari bolalarning ehtiyojlarini tushunib, ularni qobiliyatlarini individual tarzda rivojlantirishi kerak. Bu bolaning yoki guruhning musiqiy qobiliyatlarini to'g'ri baholash, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash va mos ravishda o'qitish metodlarini tanlash, pedagogik yondashuvlarni sinovdan o'tkazish va yangilash.

2. Ijodiy kompetentlik. Musiqa rahbari ijodiy va yangi g'oyalarni yaratishda hamda jamoa bilan ishlashda yuqori ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Bu kompetentlikni rivojlantirish uchun:

- musiqiy asarlarni yangi uslubda ijro etish,
- bolalarni yangi g'oyalar bilan ilhomlantirish,
- innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish.

3. Kommunikativ kompetentlik. Musiqa rahbari jamoa bilan muloqot qilish, ularni maqsadga erishish uchun yo'naltirish, ularning ishtiyoqini oshirish kabi ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim.

4. Boshqaruv va tashkilotchilik kompetentligi. Musiqa rahbarining bolalar jamoasini boshqarishdagi samaradorligi ham konstruktiv kompetentlikka kiritiladi. Bular guruhning ishini samarali tashkil etish, musiqiy dasturni rejalashtirish va ularni o'z vaqtida bajarish, resurslarni samarali taqsimlash.

5. Texnologik kompetentlik. Musiqa rahbarining ijrochilik texnikasini yuqori darajada bo'lishi kerak, shu bilan birga musiqaning har bir elementini o'zlashtirib, ijro uslubini to'g'ri boshqarishi muhim. Bunda: ijro texnikasini mukammal egallash, musiqa asarlarini to'g'ri ifodalash, musiqa nazariyasini chuqur o'rganish va ularni ijro jarayonida qo'llash.

Musiqa rahbarining konstruktiv kompetentligi uning pedagogik, ijodiy, boshqaruv va texnik qobiliyatlarini birlashtirib, samarali va muvaffaqiyatli ish olib borish imkonini yaratadi. Bu kompetentliklar musiqiy faoliyatni nafaqat nazariy va texnik jihatdan, balki insoniy va ijodiy nuqtai nazardan ham rivojlantiradi.

Musiqa rahbari konstruktiv kompetentligining uch asosiy komponenti

Funksional komponent. Mazkur komponent pedagogning konstruktiv faoliyat bilan shug'ullanish ko'nikma va qobiliyatlarida namoyon bo'ladi. **Funksional komponent** — bu biror tizim yoki jarayonning muayyan vazifalarni (funksiyalarni) bajarishga mo'ljallangan qismlari yoki jihatlari. Bu komponent, tizimning umumiy faoliyatida muhim rol o'ynaydi va uning samarali ishlashini ta'minlash uchun zarur bo'lgan funksional qobiliyatlarni anglatadi.

Musiqi rahbari kontekstida “funksional komponent” haqida gapirganda, bu komponent musiqa rahbarining musiqiy va pedagogik jarayonlarni muvaffaqiyatli boshqarish va tashkil etish uchun bajaradigan aniq vazifalariga asoslanadi. Musiqa rahbarining funksional kompetentligi uning bolalar bilan ishlashda qanday aniq vazifalarni bajarishi kerakligini ifodalaydi.

Shaxsiy komponent. Mazkur komponent konstruktiv faoliyatda samarali natijalarga erishishga xizmat qiluvchi pedagog shaxsining yo‘nalganligi va shaxsiy sifatlaridan iborat. **Shaxsiy komponent** musiqa rahbarining o‘ziga xos shaxsiy xususiyatlari, ichki maqsadlari, munosabatlari va motivatsiyalari bilan bog‘liq bo‘lib, uning kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli ishlashi uchun muhim ahamiyatga ega. Shaxsiy komponent, musiqa rahbarining ta‘lim jarayonida, ijrochi faoliyatida yoki umumiy boshqaruvda qanday munosabatlar, intizom, ijtimoiy va emotsional qobiliyatlarni namoyon etishini ko‘rsatadi. Bu komponent musiqa rahbarining o‘zini qanday tutishi, faoliyati va bolalarga qanday yondashuvda bo‘lishi bilan bevosita bog‘liq. Musiqa rahbarining shaxsiy komponenti uning kasbiy faoliyatidagi ichki kuch va shaxsiy fazilatlarni tashkil etadi. Bu komponent musiqa rahbarining o‘ziga va boshqalarga bo‘lgan munosabatini va o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan intilishlarini ko‘rsatadi. Shaxsiy komponent musiqa rahbariga o‘z faoliyati bilan ijodiy va samarali ravishda shug‘ullanishga, guruhni boshqarish va bolalarga ta‘lim berishda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi. Musiqa rahbarining shaxsiy xususiyatlari uning pedagogik yondashuvini, jamoaviy ishda ishtirokini va musiqa ijrochiligini hamda umumiy muvaffaqiyatlarini belgilaydi.

Kognitiv komponent. Mazkur komponentning *birinchi jihat* pedagogika, psixologiya, o‘rganilayotgan fan yoki ta‘lim sohasi, zamonaviy dastur va texnologiyalarga doir nazariy bilimlarni o‘z ichiga qamrab olib, ular o‘z navbatida konstruktiv kompetensiyalarni samarali o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Mazkur jihat pedagogning kasbiy savodxonligi darajasini xarakterlaydi. Pedagogning kasbiy savodxonligi konstruktiv kompetensiyani shakllantirishning zaruriy shartlaridan biri hisoblanadi.

Ikkinchi jihat pedagogning konstruktiv faoliyatini diqqat, idrok tafakkur, tasavvur, xotira singari psixik jarayonlar orqali anglash funksiyasini bajaradi, boisi, konstruktiv qobiliyat kasbiy muammolarning yangicha yechimida ta‘limiy faoliyatni tashkil etishning shakl, metod, texnologiyalarini izlab topishda ifodalanadi. Mazkur jihat pedagogning konstruktiv faoliyatga bo‘lgan qobiliyati orqali ifodalanishi mumkin.

Kognitiv komponent — bu musiqa rahbarining o‘rganish, tahlil qilish, fikrlash, muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilish kabi aqliy faoliyatlarini ifodalaydigan komponentdir. Musiqa rahbarining kognitiv kompetentligi uning musiqa faoliyatini tashkil etishda hamda bolalar guruhni boshqarishda qanday bilim va mahoratlarni qo‘llashini anglatadi. Bu komponent musiqiy jarayonlarni tushunish, ularni chuqur tahlil

qilish, musiqiy materiallarni o'rganish va bolalarni ongli ravishda rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Kognitiv komponent musiqa rahbarining aqliy faoliyati va bilimga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Bu komponent musiqa rahbarining ta'lim jarayonini samarali boshqarish, musiqiy asarlarni tahlil qilish va ijro etish, kreativ yondashuv va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Musiqa rahbarining kognitiv kompetentligi bolalarni musiqiy jihatdan rivojlantirish, yangi musiqiy yondashuvlar va uslublarni kiritish va musiqiy jarayonlarni yaxshilashda uning muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti musiqa rahbarining konstruktiv kompetensiyasi bu uning kasbiy kompetentligining tuzilmaviy komponenti bo'lib, mazkur komponent musiqa rahbarining funksional majburiyatlarini belgilaydi. Mazkur majburiyatlar konstruksiyalash metodlarini bilish va mazkur metodlarni uslubiy materialni tizimlashtirish davomida savodli qo'llay olish, musiqiy ta'limiy faoliyatni rejalashtirish va loyihalash, musiqiy rivojlantiruvchi predmetli muhit, musiqiy va uslubiy material mazmunini konstruksiyalash, shuningdek, o'zgaruvchan vaziyatlarda bolalar bilan hamkorlikdagi musiqiy faoliyatni konstruksiyalarga moslashuvchan yondashuvni qo'llay olish ko'nikmasini nazarda tutadi.

Musiqashunos pedagoglar O.P.Radinova, A.I.Katinene, M.P.Palavandishvili musiqa rahbarining faoliyatida mazkur komponentlarni quyidagicha bayon etganlar:

a) *konstruktiv-mazmunli komponent* musiqa rahbarining bolalar repertuarini bilish, mazkur repertuarni tanlash va belgilangan vazifalarga muvofiq tuzish ko'nikmasini, musiqiy ta'limiy faoliyat mazmunini rejalashtirish ko'nikmasini o'z ichiga qamrab oladi;

b) *konstruktiv-moddiy komponent* musiqiy faoliyat davomida ko'rgazmali materiallarni, cholg'ularni, turli xildagi atributlarni qo'llay olishni nazarda tutadi;

v) *konstruktiv-operatsion komponent* belgilangan vazifalarni amalga oshirishga qaratilgan usullardan foydalanish, turli metod, usul va tashkiliy shakllarni qo'llashdan iborat.

Musiqiy faoliyatni tashkil etishda konstruktiv yondashuv - bu musiqiy ta'lim va ijro jarayonlarini bolalarning faol ishtirokini ta'minlash, o'z-o'zini anglash va yaratishga asoslangan yondashuvdir. Konstruktiv yondashuv musiqiy faoliyatni o'rgatishda nafaqat bilimlar va ko'nikmalarni qo'llashni, balki bolalarni fikrlashlarini, hissiyotlarini va ijodiy potentsiallarini rivojlantirishga undashni ham o'z ichiga oladi. Bunda, musiqiy faoliyatni tashkil etish jarayonida bolalar faqat ma'lum bir ko'nikmalarni o'rganib qolmay, balki musiqiy tajriba va bilimlarni o'zlarining shaxsiy tajribalari orqali hosil qiladilar.

Konstruktiv yondashuvning asosiy tamoyillari:

1. Bolalarning faol ishtiroki. Musiqa rahbari mashg'ulot jarayonida bolalarni faollikka chaqiradi va ularni o'quv jarayonining markaziga qo'yadi. Bu yondashuv bolalarga faqat passiv ravishda ma'lumot qabul qilish emas, balki o'zlari musiqiy jarayonlarga faol ishtirok etish imkoniyatini yaratadi. Misol uchun, musiqiy asarni ijro

etishda bolalar o'zlarining ijodiy fikrlarini qo'shadilar, o'z xohishlariga qarab musiqiy elementlarni (kuy, ritm, ohanglar) yaratishga harakat qiladilar. Bu ularning musiqiy faoliyatda yanada mustahkam va shakllangan bilimlarga ega bo'lishlariga yordam beradi.

2. Musiqada individual yondashuv. Musiqa ta'limida har bir bolaning individual ehtiyojlarini va qobiliyatlarini hisobga olish muhimdir. Konstruktiv yondashuv bolalarni shaxs sifatida tan olish va ularning individual musiqiy qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, masalan, bolalarning musiqiy asarlarni qanday ijro etishlarini yoki musiqiy asarlarni qanday tahlil qilishlarini o'rgatishda ko'rsatiladi.

3. Kreativlikni rivojlantirish. Konstruktiv yondashuv musiqiy faoliyatda kreativlikni rag'batlantiradi. Mashgu'lotlarga yangi musiqiy g'oyalarni kiritishga, ijodiy qarorlar qabul qilishga va o'z musiqiy ifodalarini yaratishga undaydi. Bu, musiqiy improvizatsiya, kompozitsiya va musiqiy interpretatsiya kabi faoliyatlar orqali amalga oshiriladi.

Konstruktiv yondashuvni musiqiy faoliyatda amalga oshirishda bolalar bilan birgalikda musiqiy asarni tahlil qilib, bolalarni musiqiy improvizatsiya qilishga undash, o'z hissiyotlari va fikrlarini musiqiy shaklga keltirishni o'rgatiladi. Musiqiy faoliyatni tashkil etishda konstruktiv yondashuv musiqiy ta'limni faqat bilimlarni o'rgatish bilan cheklanmay, balki bolalarni ijodiy rivojlantirishga, ularning shaxsiy va hissiy tajribalarini musiqaga integratsiyalashga yordam beradi. Bu yondashuv bolalarga musiqiy faoliyatda faol qatnashish, o'z-o'zini anglash, kreativlikni rivojlantirish va jamoaviy ishlash imkoniyatlarini beradi. Bunday yondashuv ta'limning natijalarini mustahkamlash va bolalarning musiqiy mahoratini yaxshilashda katta ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti musiqa rahbari konstruktiv faoliyati pedagogik faoliyatini kasbiy konstruksiyalash va optimallashtirish imkoniga ega bo'lib, bu o'z navbatida maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

“Sxema” texnologiyasi

Texnologiya o'rganilayotgan mavzu, muhokama qilinayotgan masala mohiyatining asosiy xususiyat yoki belgilariga muvofiq sxema, tasvir yoki rasm orqali ifodalanishini ta'minlaydi. Uni qo'llashda tinglovchilardan masalaga ijodiy yondashish taqozo etiladi. Topshiriqni bajarish jarayonida tinglovchilar o'rganilayotgan mavzu, muhokama qilinayotgan masala bo'yicha o'zlashtirgan nazariy bilimlarini yodga oladi, eng muhim xususiyat, belgilarni aniqlaydi, ularni umumlashtiradi yoki tarkibiy qismlarga ajratgan holda sxemani yaratadi. Tinglovchilarda fikrlash, ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirishga xizmat qiluvchi ushbu metod g'oyaning qisqa, aniq ifodalanishi uchun sharoit yaratadi. Mashg'ulotlarda texnologiyadan foydalanish tartibi quyidagicha:

Tinglovchilarni kichik guruhlariga bo'linadi. Kichik guruhlariga mavzu yuzasidan sxemalarni yaratish topshirig'i beriladi. Topshiriqni bajarish uchun vaqt xajmi (10-15 daqiqa) belgilanadi. Belgilangan vaqt nihoyasiga yetgach, guruhlar o'z ishlarini

namoyish etadilar. Guruhlarning ishlari jamoalar tomonidan tahlil qilinadi va eng yaxshi ish aniqlanadi.

Musiqqa rahbarining cholgʻu ijrochiligi texnikasini rivojlantirish.

Musiqqa rahbarining cholgʻu ijrochiligi texnikasi — bu musiqqa rahbari oʻziga xos uslubda, yuqori darajada ijro mahoratiga ega boʻlishi uchun zarur boʻlgan koʻnikmalar majmuasidir. Musiqqa rahbari bolalar ansambli va orkestrini boshqarishda nafaqat kuylash, balki cholgʻu ijrochiligini chuqur tushunishi va oʻzi ham mahoratli cholgʻu ijrochisi boʻlishi muhimdir. Bu musiqqa rahbariga ansambl va orkestrni yaxshiroq boshqarish, ijrochi va cholgʻu oʻrtasidagi uygʻunlikni saqlashda yordam beradi.

Musiqqa rahbarining cholgʻu ijrochiligi texnikasini rivojlantirishda quyidagi asosiy jihatlar muhim:

1. Musiqqa cholgʻusiga mos ijrochilik texnikasini rivojlantirish. Har bir cholgʻuning oʻziga xos ijro texnikasi mavjud. Masalan, torli, zarbli, va puflama cholgʻular uchun mos boʻlgan usullar, ijro texnikalari va muayyan ohanglar talab qilinadi. Musiqqa rahbari ijrochi sifatida oʻz cholgʻusini mukammal oʻzlashtirishi lozim.

2. Ritmik aniqlik va tempni boshqarish. Musiqqa rahbarining temp va ritmni boshqarish koʻnikmasi ansamblning ritmik uygʻunligini saqlash uchun juda muhimdir. Buning uchun metronomlardan foydalanish va ritm va tempni sezish qobiliyatini rivojlantirish zarur.

3. Nafas va kuchni boshqarish. Agar musiqqa rahbari puflama cholgʻularda ijro qilsa, nafas va kuchni toʻgʻri boshqarish texnikasini rivojlantirishi kerak. Bu texnika musiqiy cholgʻudan toʻliq foydalanish va ovozning balandligini, sifatini nazorat qilishda yordam beradi.

4. Barmoq harakatlari. Torli va zarbli cholgʻularda ijro texnikasi uchun barmoq harakatlari muhim. Masalan, skripka yoki gitara kabi cholgʻularda barmoqning toʻgʻri harakati aniqlik va tovush sifatini oshiradi. Musiqqa rahbari ijrochilik paytida bu jihatlarni yaxshi oʻzlashtirishi kerak.

5. Tezlik va dinamika nazorati. Musiqqa rahbari ijro davomida tezlik va ovoz balandligini nazorat qilish qobiliyatiga ega boʻlishi kerak. Bu texnikalar ansambl yoki orkestr bilan ishlashda toʻliq ovoz palitrasini yaratishga yordam beradi.

6. Eshitish sezgiriligini rivojlantirish. Musiqqa rahbarining eshitish sezgiriligi yuqori boʻlishi kerak, chunki bu unga cholgʻuni toʻgʻri ijro qilish va ansambl bilan uygʻunlashishga yordam beradi. Ovozning toʻgʻri va nozik jihatlarini eshitish orqali cholgʻular oʻrtasidagi muvofiqlikni yaxshiroq saqlashi mumkin.

7. Interaktiv texnologiyalardan foydalanish. Cholgʻu ijrochiligi texnikasini yanada rivojlantirish uchun musiqqa rahbari zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi mumkin. Masalan, ovoz yozish dasturlari orqali oʻz ijrosini yozib eshitish, onlayn oʻquv dasturlar yordamida yangi texnikalarni oʻrganish va virtual oʻquv platformalarda mashq qilish imkoniyatlari mavjud.

Musika ijrochiligi texnikasi – bu musika asarlarini ijro etishda qo‘llaniladigan mahorat va maxsus ko‘nikmalar majmuasi. Ijro texnikasi musiqiy asarni aniq va ifodali ijro etishga yordam beradigan vositalarni, jumladan, tovush chiqarish usullari, barqaror ritm saqlash, dinamikani nazorat qilish, nafas olish texnikasi va barmoqlarni boshqarishni o‘z ichiga oladi. Musiqiy texnikani rivojlantirish ijrochi uchun katta ahamiyatga ega bo‘lib, asarni mukammal ijro etishiga zamin yaratadi.

Ijrochilik texnikasining asosiy elementlari:

1. Barmoqlar harakati – asosan klavish yoki torli cholg‘ularda tez va aniq ijro qilish qobiliyatini rivojlantirish. Bu harakatni aniqlash va moslashuvchanlikka erishish uchun maxsus mashqlar talab etiladi.

2. Nafas olish texnikasi – bu asosan puflama va vokal ijrochilari uchun muhimdir. To‘g‘ri nafas olish ovozni boshqarishga, uning kuchi va davomiyligini saqlashga yordam beradi.

3. Dinamik nazorat – ovoz balandligini sozlash, ya’ni asarni ifodali qilish uchun tovush balandligini oshirish yoki pasaytirishni anglatadi.

4. Pozitsiya va postural – cholg‘u ijrochilari uchun to‘g‘ri holatda o‘tirish yoki turish texnikasi juda muhim. To‘g‘ri pozitsiya va tanani boshqarish charchoqni kamaytiradi va uzoq vaqt sifatli ijro etishga imkon beradi.

5. Ritm va tempni ushlab turish – musika ijrosining asosiy elementlaridan biri bo‘lib, vaqtni his qilish, notalarni bir me’yorda bosish, pauzalarni to‘g‘ri bajarishni anglatadi.

Ijro texnikasini takomillashtirish doimiy mashq va o‘z ustida ishlashni talab qiladi. Musika ijrochilari, texnikani mustahkamlash bilan birga, ifodaviy jihatlarni ham e’tibordan chetda qoldirmasliklari kerak. Shu tarzda, ijro texnikasi nafaqat texnik mukammallikka, balki hissiyotlarni aniq yetkazishga ham xizmat qiladi.

Umuman olganda, musika rahbari cholg‘u ijrochiligi texnikasini rivojlantirishi uchun muntazam mashq qilishi, ijrochilik texnikalarini takomillashtirishi va ijro davomida ansambl a’zolari bilan uyg‘unlikni saqlashi zarur. Bu texnikalar musika rahbariga o‘z ijro darajasini oshirishda va sifatli ijro yaratishda katta yordam beradi.

Musiqiy ijrochilik amaliyotining xususiyatlari.

Musiqiy ijrochilik amaliyoti – bu musika asarlarini ifodali, aniq va mahorat bilan ijro etishni ta’minlaydigan mashg‘ulotlar majmuasi. Ijrochilik amaliyotining o‘ziga xos xususiyatlari asarni o‘rganish jarayonida, musiqiy obrazlarni yaratishda va sahnada ijro etish vaqtida namoyon bo‘ladi. Bu xususiyatlar ijrochini nafaqat texnik jihatdan, balki emotsional va ijodiy tomondan ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Musiqiy ijrochilik amaliyotining asosiy xususiyatlari:

1. Rejalilik va tizimlilik. Ijro amaliyotida muntazam va tizimli mashg‘ulotlar muhim o‘rin tutadi. Har bir asarni mukammal o‘zlashtirish uchun dastlabki qismlarini asta-sekinlik bilan o‘rganib, keyin bir butun holda ijro etishga o‘tish zarur. Amaliy

mashg'ulotlarni rejalashtirish esa ijrochi mahoratini bosqichma-bosqich oshirishga yordam beradi.

2. Texnika va ifodaviylikning uyg'unligi. Musiqiy asarni ijro etishda texnika va ifodaviylik o'zaro uyg'un bo'lishi kerak. Texnikani takomillashtirish jarayonida ijrochi o'z hissiyotlarini, musiqaning mazmun va kayfiyatini ham ifodalashga o'rganishi lozim. Texnikaga e'tibor berish bilan birga, musiqa obrazini yaratish va uni to'liq yetkazish amaliyotning ajralmas qismidir.

3. Asarning mazmunini o'rganish va talqin qilish. Ijrochi asarni chuqur tahlil qilib, uning mazmunini, kompozitorning niyatini va musiqa obrazlarini anglab olishi kerak. Har bir ijro o'ziga xos talqinni, ya'ni musiqiy ifoda usullarini talab qiladi, shuning uchun ijrochi asarning asosiy g'oyasini tushunishi va uni o'z shaxsiy talqini orqali ifodalashi zarur.

4. Psixologik tayyorgarlik. Sahnada ijro etish, ko'pincha, ijrochini kuchli psixologik bosimga duchor qiladi. Shuning uchun sahna qo'rquvini yengish, asarni to'liq va ishonchli ijro etish uchun psixologik jihatdan tayyor bo'lish muhimdir. Bu jarayonda ijrochi o'z hissiyotlarini boshqarish va diqqatni jamlash ko'nikmasini rivojlantiradi.

5. Ijodiy o'sish va rivojlanish. Ijrochilik amaliyoti ijodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir. Har bir yangi asar ijrochiga yangi tajriba va ko'nikmalarni olib keladi, uning ijodiy qobiliyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, ijrochi o'zining uslubi va yondashuvlarini shakllantiradi, ijroda o'ziga xos uslubini yaratadi.

6. Tinglovchi bilan o'zaro ta'sir. Ijrochilik amaliyotining yana bir muhim xususiyati tinglovchi bilan o'zaro ta'sirda namoyon bo'ladi. Ijrochi o'z ijrosi orqali tinglovchilarga ta'sir o'tkazadi, ularning his-tuyg'ularini uyg'otadi va musiqa orqali aloqa o'rnatadi. Shu sababli ijrochi tinglovchilarning qabul qilishini ham e'tiborga olib, ijro usullarini tanlaydi.

Umuman olganda, musiqiy ijrochilik amaliyoti nafaqat texnik ko'nikmalarni oshirishga, balki ijodiy va emotsional jihatdan o'sishga xizmat qiladi. Bu jarayon ijrochini tobora ko'proq mukammallikka intilishiga va uning san'atini yangi bosqichga olib chiqishiga yordam beradi.

“LOYIHALASH” METODI

Metod tinglovchilar tomonidan individual, guruh yoki jamoa tarzida aniq belgilangan vaqt oralig'ida o'rganilayotgan mavzu bo'yicha axborotlarni to'plash va tadqiq qilinishini ta'minlashga xizmat qiladi. Mashg'ulotlarda ushbu metoddan foydalanish tinglovchilarda rejalashtirish, qaror qabul qilish, faoliyatni amalga oshirish, ma'lumotlarni qayta tekshirish, mavjud ma'lumotlarga tayangan holda xulosa chiqarish, natijalarni baholash ko'nikmalarining shakllanishiga yordam beradi. Metodni qo'llashda tinglovchilar mavzu bo'yicha yangi loyihalarni yarata olishlari lozim.

Tinglovchilar guruhlariga bo'linadilar. Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqa tinglash, musiqa cholg'ularida jo'r bo'lish faoliyatini loyihalashtiradilar. Loyihalarni

yaratishda taklif etilgan jarayonning mohiyati qisqa, aniq fikr, belgi, tasvirlar yordamida ifodalanishi talab etiladi. Yakuniy qismda guruh ishtirokchilari o'zlari loyihalashtirgan musiqa tinglash, musiqa cholg'ularida jo'r bo'lish faoliyatini ko'rsatadilar.

Musiqa rahbari cholg'u ijrochiligi texnikasining muhim qirralari

Musiqa rahbarining cholg'u ijrochiligi texnikasi, asosan, orkestr yoki ansamblni boshqarish, shuningdek, cholg'ular orqali ijro etiladigan musiqaning muayyan texnik va artistik jihatlariga asoslanadi. Bu texnika musiqa rahbarining musiqiy bilimini, jismoniy qobiliyatlarini va ansamblga nisbatan o'zaro aloqalarini yaxshilashni talab qiladi. Quyidagi jihatlar musiqa rahbari cholg'u ijrochiligi texnikasining muhim qirralarini tashkil etadi:

1. Qo'l harakatlari. Musiqa rahbari cholg'uga mos holda qo'l harakatlari bilan ijro qiladi. Har bir cholg'u o'ziga xos usulni talab qiladi. Bu harakatlar, shuningdek, ritmni aniqlashda, dinamikani boshqarishda, cholg'uning o'ziga xos tovushini shakllantirishda muhimdir. Qo'l harakatlaridagi noziklik va to'g'ri ijro musiqaning ritmik va melodik tuzilishini tinglovchiga yetkazish uchun zarurdir.

2. Yuz ifodasi va tanadagi harakatlar. Yuz ifodasi va tananing boshqa qismlaridagi harakatlar (masalan, yelka yoki boshning harakati) musiqaning emosional tomonini ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Cholg'u bilan musiqaning hissiyotlarini aniq va to'g'ri ifodalash ijrochining o'zaro aloqalarini mustahkamlashga yordam beradi.

3. Ritmik va dinamik boshqaruv. Har bir cholg'u o'zining ijro texnikasiga va uslubiga ega. Masalan, klassik orkestrda foydalaniladigan cholg'u asboblari bilan, xalq musiqasi yoki zamonaviy cholg'u asboblari o'rtasidagi farqni tushunish va ularga mos ravishda ijro qilish zarur. Musiqa rahbari cholg'uda ijro prinsiplarini bilishi, ularning tovushini boshqarishi va musiqani qanday ifodalashni aniq tushunishi kerak. Ijrochi musiqaning ritmiga va dinamikasiga e'tibor beradi, bu cholg'uning moslashuvchanligini va qat'iyligini ta'minlashda yordam beradi. Har bir cholg'u o'zining maxsus ritmik va dinamik texnikasiga ega. Cholg'u ijrochiligi texnikasida, musiqiy rahbari o'z cholg'usini to'g'ri sozlash va ovozi nazorat qiladi.

Musiqa rahbarining cholg'u ijrochiligi texnikasi musiqaning strukturasi va ijro uslubini o'rganish, har bir cholg'uning xususiyatlarini bilish va orkestrni o'zaro sinxronlashtirish kabi murakkab omillarni talab qiladi. Bu texnika musiqaning estetik jihatlariga ta'sir etib, ijrochi va tinglovchilar uchun chuqur ta'sir qoldirishi mumkin.

Musiqiy vokal ijrochilik amaliyoti

Musiqa rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirish, uning vokal qobiliyatini oshirish uchun juda muhimdir. Kuylash — bu musiqa rahbari praksiologiyasining faqat bir qismi bo'lib, musiqaning hissiy va vokal jihatlarini ifodalashda alohida o'rin tutadi. Musiqa rahbarining vokal mahorati nafaqat yaxshi vokalist bo'lishni, balki musiqiy ifoda va nuanslarga e'tibor qaratishni, xususan jamoani boshqarishda kuylashni o'rganishni ham o'z ichiga oladi.

Quyidagi usullar orqali musiqa rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirish mumkin:

1. Vokal texnikasi va ovozni rivojlantirish. Musiqa rahbari kuylashning asosiy texnikasini egallashi kerak. Bu uchun vokal mashqlarini bajarish, ovoz sinxronizatsiyasini yaxshilash, ovozning kuchi va sifatini oshirish, hamda tana holatini to'g'ri tutishi juda muhim. Ovozni rivojlantirish uchun muntazam ovoz qizdirish mashqlarini bajarish kerak. Shu bilan birga, ovozning kuchayishi va intensivligi, ayniqsa musiqaning yuqori dinamik nuqtalarida, katta rol o'ynaydi. Ovozning diapazonini kengaytirish uchun turli notalarni qayta-qayta takrorlash va katta diapazonli kuylash mashqlarini bajarish foydali bo'ladi.

2. Vokal ifoda va emotsionallik. Musiqa rahbari faqat texnik jihatlarni emas, balki musiqaning emotsional nuqtalarini ham kuylash orqali etkazishi kerak. Bu kuylash faoliyatidagi samaradorlikni oshiradi, chunki ijro orqali qo'shiqda ifodalangan musiqa va hissiyotlarni tinglovchilarga yetkazish zarur. Kuylashda musiqaning dinamikasini yaxshi ko'rsatishi kerak.

3. Nafas olish va ovoz nazorati. Vokal ifoda nafas olish texnikasi bilan chambarchas bog'liq. Nafas olishni to'g'ri boshqarish ijrochining ovozini uzluksiz va barqaror saqlashiga yordam beradi. Bu esa musiqaning ritmik va melodik aspektlarini aniq ifodalashga imkon yaratadi. Nafas olish mashqlarini bajarish, nafasni to'g'ri olish va chiqarishni o'rganish, ovozning kuchi va mustahkamligini oshirishga yordam beradi. Nafasni boshqarish, ayniqsa, uzoq va tezkor frazalarni kuylashda foydalidir. Bu orqali ijrochi so'z yoki notalarni aniq va ravon ifodalaydi.

4. Musiqiy frazalar. Kuylashda musiqiy frazalarni to'g'ri ijro qilish, musiqaning tabiatiga mos ravishda ifodalash muhimdir. Frazalashning to'g'ri amalga oshirilishi, musiqaning har bir qismini tinglovchiga yetkazishda va uyg'un ijrosini ta'minlashda yordam beradi. Musiqiy asarning har bir frazasini to'g'ri va aniq kuylash kerak. Frazaning oxirida yoki o'rtasida uslub o'zgarishlarida diqqatni jamlash zarur.

5. Ritmni kuylash orqali boshqarish. Kuylashda ritm va tempni aniq ifodalash mahorati, ijroni aniq va to'g'ri boshqarishga yordam beradi. Musiqa rahbari kuylashda ritmik tahlil qilish va tempni boshqarish orqali musiqaning o'zgarishlariga moslashishi mumkin. Musiqa rahbari o'zining vokal mahoratini cholg'u ijrosi texnikasi bilan uyg'unlashtirishi kerak, chunki har bir cholg'uning o'ziga xos ifodasi bor.

7. Improvizatsiya va musiqiy ijro. Kuylashda improvizatsiya elementlarini qo'shish musiqaning yangi elementlarini aniqlash va tasvirlashga yordam beradi. Ayniqsa, musiqaning biror xususiyatini ta'riflashda yoki yangi musiqiy fikrlarni ifodalashda improvizatsiya orqali ko'proq ijodiy yondashuvlarni o'zlashtirishi mumkin.

8. Tinglash va aniqlik. Musiqa rahbari kuylash faoliyatini doimiy ravishda tahlil qilishi va tinglash orqali rivojlantirishi kerak. Ovozni boshqarishda tinglash va

musiqaning o'zgarishlariga moslashuvchanlik muhimdir. Kuylashda musiqaning nozik bezaklari va kichik o'zgarishlariga sezgirligi, uning muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi.

Musiqra rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirish uning ijrodagi samaradorligini oshiradi va musiqaning ifoda jihatlarini yaxshilashga yordam beradi. Bu jarayon, vokal texnikasini o'rganishdan tortib, musiqaning emotsional nuanslarini tushunish va tinglovchiga yetkazishda to'g'ri kuylashgacha bo'lgan keng ko'lamli mashqlarni o'z ichiga oladi. Kuylash orqali musiqra rahbari nafaqat vokalist sifatida, balki musiqiy mahorat va ijro texnikasining yuqori darajasiga erishadi.

Musiqra rahbarining milliy va zamonaviy qo'shiqlarni kuylash mahorati

Musiqra rahbarining milliy va zamonaviy qo'shiqlarni kuylash mahorati, uning ijrodagi yondashuvini, madaniy o'ziga xosliklarni va musiqra janrlarining nuanslarini chuqur tushunishini talab etadi. Milliy va zamonaviy qo'shiqlarni kuylash texnikasini o'rganish musiqra rahbarining ijrochi va rahbar sifatidagi yuksak mahoratini rivojlantirishga yordam beradi. Bu jarayon bir qator ijobiy natijalar keltiradi, chunki har ikki turdagi qo'shiqlar o'ziga xos vokal uslub, ritmik tuzilma, so'zlar va musiqiy frazalashni talab qiladi.

Milliy qo'shiqlarni kuylash texnikasi, ayniqsa, o'sha musiqaning turli xil vokal va cholg'u uslublariga moslashtirilgan texnikalarni o'z ichiga oladi. Har bir xalqning musiqra madaniyati o'zining vokal ifoda uslubini, kuylash shakllarini va ritmik tizimlarini yaratgan. Milliy qo'shiqlarni kuylashda musiqra rahbari musiqaning o'ziga xos ritmik tuzilmasini, maqomlarni va ularning his-tuyg'ularini tushunishi kerak. Har bir milliy qo'shiq janrida o'ziga xos vokal texnikasi mavjud bo'lib, bu musiqra rahbarining ijro uslubini belgilaydi. Masalan: an'anaviy o'zbek xalq qo'shiqlarini kuylashda "maqom"lar (qadimiy xalq musiqasi shakllari)ni bilish va ularga xos nozik frazalar, vokal bo'laklarida mahoratni oshirish muhim. Milliy qo'shiqlarni kuylashda nozik vokal ranglarni va milliy uslubni ifodalashni o'rganish zarur. Milliy qo'shiqlarda ko'pincha oddiy, lekin chuqur ma'noga ega bo'lgan frazalar mavjud bo'ladi, bu esa vokalni nafaqat kuchli, balki jismoniy va emotsional jihatdan ham ifodalashni talab qiladi. Milliy qo'shiqlar odatda o'zgaruvchan temp va dinamikaga ega bo'lishi mumkin. Musiqra rahbari milliy qo'shiqlarda tempni aniq kuzatib borishni o'rganish zarur. Bu esa, qo'shiqning umumiy ritmik oqimi va har bir milliy musiqaning energetik kuchini to'g'ri boshqarishda yordam beradi.

Zamonaviy qo'shiqlarni kuylash texnikasi, odatda, xalqaro musiqiy uslublar, pop, rok, jazz va boshqa zamonaviy janrlarga asoslangan. Zamonaviy qo'shiqlarda ko'pincha yangilikka ochiqlik, ovoz texnologiyalarining foydalanilishi va vokal texnikalaridagi innovatsiyalar mavjud. Zamonaviy qo'shiqlarni kuylash uchun musiqra rahbari yangi vokal texnikalarini o'rganishi kerak. Zamonaviy musiqaning ko'plab janrlarida ovozning har xil aspektlarini (masalan, falsetto, vibrato, belting) boshqarish kerak bo'ladi. "Belting" — yuqori registrda kuchli va yuqori darajadagi ovoz bilan kuylash, ayniqsa pop

va rok qo'shiqlarida keng tarqalgan. "Falsetto" — zamonaviy qo'shiqlarda yuqori tovushlarni nozik ravishda ijro qilish mahoratini rivojlantiradi.

Zamonaviy musiqada vokal texnologiyalari ko'p qo'llaniladi, zamonaviy qo'shiqlarni kuylashda, ayniqsa, emotsional ifoda muhim rol o'ynaydi. Musiqa rahbarining milliy va zamonaviy qo'shiqlarni kuylash mahorati, uning ijro texnikasini va musiqiy ifodani boshqarishdagi yuksak mahoratini oshiradi. Milliy qo'shiqlarda musiqaning an'anaviy va madaniy kontekstini saqlab qolish, zamonaviy qo'shiqlarda esa yangilik va texnologiya bilan moslashish zarur. Har ikki holatda ham, musiqa rahbarining kuylash mahorati musiqa yaratish jarayonida yuksak samara keltiradi, musiqaning chuqur va keng qamrovli ifodalanishiga yordam beradi.

"Rotatsiya" metodi.

Metod mavzuni kichik guruhlarda o'rganish, asosiy g'oyalarni yozma bayon etish, guruhlar tomonidan taqdim qilingan ishlarni jamoa ishtirokida tahlil qilish imkonini beradi. Mashg'ulotlarda metodni qo'llash quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

1. O'rganilayotgan mavzuga doir topshiriqlar yozma ravishda bayon qilinib, yozuv taxtasiga osib qo'yiladi.
2. Tinglovchilar topshiriqlar soniga ko'ra guruhlariga biriktiriladi.
3. Guruhlar ixtiyoriy ravishda topshiriqlarni tanlab, bajarishga kirishadi.
4. Topshiriqning yechimi yozma bayon qilinadi va guruh ishini ajratib olish oson bo'lishi uchun maxsus belgilar qo'yiladi.
5. Topshiriqning yechimi guruhlar o'rtasida o'zaro almashtiriladi.
6. Barcha topshiriqlarning mazmuni guruhlar tomonidan o'rganilib bo'lingach, topshiriqlar yig'ib olinadi va yechimlar umumlashtiriladi.
7. Yechimlar jamoada muhokama qilinib, eng to'g'ri javob tanlab olinadi.

Musiqa rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish.

Musiqa rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish — bu zamonaviy texnologiyalar orqali musiqa rahbarlarining vokal ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirish jarayoni hisoblanadi. Bunday yondashuv pedagogik jarayonni interaktiv va samarali qilish bilan birga, bolalarga ham, musiqa rahbarlariga ham musiqaga yanada chuqurroq qiziqish uyg'otadi.

Innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ayrim yo'llari quyidagilardir:

1. Vokal dasturlari va mobil ilovalar – vokalni o'rganishga yordam beruvchi maxsus mobil ilovalar, masalan, "VoCo", "SingSharp" yoki "Vanido" kabi dasturlar vokal texnikani rivojlantirishda yordam beradi. Ular nafaqat ovoz diapazonini o'lchash, balki ovoz tebranishini to'g'ri sozlashda ham yordam beradi.

2. Karaoke platformalari – onlayn karaoke xizmatlari musiqa rahbarlariga turli qo'shiqlarni kuylashni mashq qilish va o'z ovozini tahlil qilish imkonini beradi. Masalan,

YouTube'da mavjud karaoke versiyalar yoki Smule kabi platformalar nafaqat yakka holda, balki guruh bo'lib mashq qilish imkoniyatini ham beradi.

3. Ovoz yozish va tahlil qilish dasturlari – professional ovoz yozish dasturlari, masalan, “GarageBand”, “Audacity” yoki “Logic Pro” kabi platformalar musiqa rahbarlariga o'z ovozi yozib, tahlil qilish imkonini yaratadi. Bunday dasturlar orqali ovoz balandligi, tebranishi va sifatini tekshirish mumkin.

4. Ovoz uchun virtual simulyatorlar – texnologiyalar rivojlanishi bilan ovoz uchun virtual simulyatorlar yaratilgan. Bu turdagi dasturlar ijrochining ovozi avtomatik ravishda tahlil qilib, mashg'ulot davomida qanday o'zgarishlar qilish kerakligi haqida maslahat beradi.

5. Interaktiv va onlayn kurslar – kuylash texnikasini rivojlantirish uchun ko'plab onlayn kurslar va o'quv dasturlari mavjud. Masalan, Udemy, Coursera, yoki MasterClass platformalarida taniqli vokal ustozlarining darslarini olish mumkin.

6. Virtual va kengaytirilgan reallik (VR va AR) texnologiyalari – VR va AR texnologiyalari musiqa rahbarlariga jonli konsertlarda bo'lgani kabi sahna sharoitida mashq qilish imkonini beradi. Bu texnologiyalar yordamida rahbar o'zini sahnada qanday his qilishini, tinglovchilarga qanday ovoz yetkazishi mumkinligini oldindan mashq qilishi mumkin.

Bularning barchasi musiqa rahbarlariga o'z kuylash mahoratini yangi darajaga olib chiqishga yordam beradi. Texnologiyalardan foydalanish musiqa ta'limi jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi, shuningdek, musiqa rahbarlariga innovatsion yondashuv orqali o'z mahoratini rivojlantirishda qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatish.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatish, nafaqat musiqiy qobiliyatni rivojlantirish, balki ularning hissiy, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Maktabgacha yoshda bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatish jarayonida bolalar ovozi rivojlantirishga, ritmni his qilishga, so'zlarni eslab qolishga va musiqaning dinamikasini tushunishga yordam beradigan turli metodlardan foydalanish kerak. Quyida maktabgacha yoshdagi bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatishning samarali usullari keltirilgan:

1. Qiziqarli va sodda qo'shiqlar tanlash. Maktabgacha yoshdagi bolalarga o'rgatiladigan qo'shiqlar juda oddiy, qisqa va tushunarli bo'lishi kerak. Ularning so'zlari bolalarga tanish va ularning dunyoqarashiga mos bo'lishi muhim. Bolalar hayvonlar va tabiatni yaxshi ko'radilar, shuning uchun shu mavzudagi qo'shiqlarni tanlash ularning diqqatini tortadi.

2. Vokal mashqlari. Bolalarga kuylashni o'rgatishda ovozni rivojlantirish juda muhim. Bunda nafas mashqlari bolaga kuylashda uzoq va to'g'ri nafas olishni o'rgatadi. Ovoz qizdirishda qisqa va qiziqarli vokal mashqlarini bajarish.

3. Ritm va harakatlar bilan birga qo'shiq kuylash. Bolalarga ritmni o'rgatish va uni qo'shiq kuylashda qo'llash juda muhim. Bolalar uchun qo'shiqlarni ritmik harakatlar bilan birga kuylashga o'rgatish nafaqat musiqiy ko'nikmalarni, balki motorik ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatishda ularga qo'shiqning harakatli qismlarini ko'rsatish va ularni birga bajarish juda foydali.

4. Tinglash va so'zlarni o'rganish. Maktabgacha yoshdagi bolalar musiqiy eshitish va so'zlarni yodlashda juda faoldirlar. Qo'shiqni tinglab, uning so'zlarini o'rganish bolalarning so'z boyligini va til rivojlanishini oshiradi. So'zlarni yodlashni o'rgatishda qo'shiqlarni sekin va aniq kuylash, bolalar so'zlarni yaxshiroq eslab qolishlari uchun yordam beradi. Har bir so'zni aytib, bolalar bilan birga takrorlash mumkin. Bolalarga qo'shiqlarni bir necha marta tinglatish va keyin ular bilan birga kuylashga o'rgatish foydalidir. Shuningdek, qo'shiqning so'zlarini ajratib, har bir qismni tushuntirish yaxshi samara beradi.

5. O'yinlar va interaktiv yondashuvlar. Maktabgacha yoshdagi bolalarga musiqiy o'yinlar yordamida qo'shiq kuylashni o'rgatish samarali bo'ladi. O'yinlar orqali bolalar nafaqat musiqani o'rganadilar, balki o'yinlarni o'ynash orqali musiqaga bo'lgan qiziqishlarini oshiradilar. Musiqiy o'yinlar bolalarga musiqaning aniqligini va tempini tushunishga va his qilishga yaxshi yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar qo'shiqni faqat aytish orqali emas, balki hissiy ifoda orqali ham o'rganadilar. Musiqa rahbari bolalarga qo'shiqning ma'nosini tushuntirib, uning his-tuyg'ularini ifodalashni o'rgatishi zarur. Bolalarga qo'shiqlarning har bir qismida qanday his-tuyg'ular mavjudligini tushuntirish, ularga musiqani his qilishni o'rgatadi. Bolalarga qo'shiqning emotsional aspektlarini ifodalash uchun yuz ifodalari va qo'l harakatlaridan foydalanishni o'rgatish ham foydalidir.

Musiqa faoliyatida bolalarga doimiy va ijobiy rag'bat ko'rsatish muhimdir. Musiqaga bo'lgan qiziqishni rivojlantirish uchun bolalar har doim rag'batlantirilishi kerak. Bolalar qo'shiqni to'g'ri kuylagani uchun ularni maqtash, ularning sa'y-harakatlarini qadrlash va ijobiy fikrlar bildirish bolalarga o'z ishonchlarini oshiradi. Bolalarga qo'shiqni har xil vaziyatlarda va turli o'yinlarda kuylashni taklif etish, ularda musiqiy faoliyatga nisbatan ijobiy kayfiyat yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatish jarayoni juda qiziqarli va ijodiy bo'lishi kerak. Ovoz, ritm, so'zlarni yodlash, harakatlar bilan qo'shiq kuylash va emotsional ifodalar orqali bolalarga musiqiy dunyo haqida ta'lim berish, ularning ijodiy va kognitiv rivojlanishiga katta yordam beradi. Eng muhimi, bolalarga musiqani o'rgatishda qiziqarli usullar, o'yinlar va rag'batlantirish orqali ularni ijobiy rivojlantirishga erishiladi.

Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqiy repertuar tanlash va ijro qilish

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musiqiy repertuarni tanlash va ijro qilishda bir nechta omillarni hisobga olish lozim. Bunda bolalarning yoshiga mos keladigan kuy va ritmlar, musiqaning didaktik va rivojlantiruvchi xususiyatlari, shuningdek, madaniy va til

boyiligini oshiruvchi elementlarga ahamiyat qaratiladi. Har bir yosh guruhi uchun alohida repertuar tayyorlashda bolalarning yosh xususiyatlari va rivojlanish darajasi hisobga olinadi. Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqiy repertuar tanlash bo'yicha ko'rsatmalar:

1. Kichik yoshdagi bolalar uchun (3-4 yosh) qisqa va sodda musiqiy asarlar mos keladi. Kuylashda ritmik harakatlar, takroriy iboralar va tushunarli so'zlar bilan boyitilgan qo'shiqlarni tanlash tavsiya etiladi. Masalan:

- Qo'l qoqish va oyoq bilan ritm tushirishga yordam beradigan ritmik qo'shiqlar.
- Hayvonlar, tabiat va kundalik hayot bilan bog'liq qo'shiqlar.
- Bola qatnashib, harakatlar orqali qo'shiqni ijro etishi mumkin bo'lgan qo'shiqlar.

2. O'rta guruh (4-5 yosh). Ushbu yoshdagi bolalar ritmik harakatlar bilan birga qo'shiq aytishga va oddiy musiqiy cholg'ularni chalishga qiziqadi. Repertuar tanlashda quyidagilarga e'tibor qaratish kerak:

- O'zbek xalq qo'shiqlari, ayniqsa xalq o'yinlari va milliy musiqalardan iborat qismlarni tanlash.
- Qisqa jumalalik, shirin va ohangdor qo'shiqlar, masalan, ranglar, fasllar, do'stlik haqida.

- Ritmik qo'shiqlar bilan birga oddiy raqs elementlarini qo'shish.

3. Katta va maktabga tayyorlov guruhleri (5-6 va 6-7 yosh). Katta yoshdagi bolalar musiqiy ifoda va harakatlarni yanada yaxshi o'zlashtira olishadi. Bu yoshda ular murakkabroq qo'shiqlarni va harakatlarni ijro etishga tayyor. Repertuarga quyidagilarni qo'shish mumkin:

- Ko'p ovozli qismlar va navbatma-navbat qo'shiq aytish.
- O'zbek xalq musiqasi va milliy bayramlarga oid qo'shiqlar.
- Yoshiga mos zamonaviy qo'shiqlar, tabiatni sevish, do'stlik va oila mavzulari haqida.

Qo'shiqlarni ijro qilish bo'yicha tavsiyalar:

- Bolalarning e'tiborini tortish uchun har bir qo'shiqni qisqa hikoya bilan boshlang.
- Qo'shiqlarni musiqiy cholg'uda jonli ijro eting.
- Bolalarning qiziqishlarini kuzatib, ularga yanada ko'proq ishtirok etish imkoniyatini yarating.

Repertuar tanlashda bolalarning qiziqishlari, yosh xususiyatlari va rivojlanish darajasini hisobga olish, musiqaga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Asarning mazmunini o'rganish va talqin qilish

Asarning mazmunini o'rganish va talqin qilish – bu ijrochilik amaliyotining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, ijrochi musiqa asarining ichki mazmunini, kompozitorning g'oyasini va asardagi ifodaviy obrazlarni anglab olishga yordam beradi. Ushbu jarayon ijrochini asarning mohiyatini chuqurroq tushunishga, unga shaxsiy yondashuv orqali individual talqin yaratishga undaydi.

Asarning mazmunini o'rganish bosqichlari quyidagicha:

1. Asarning tarixiy va madaniy kontekstini o'rganish. Ijrochi asar yaratilgan davr va madaniy muhit bilan tanishishi kerak. Bu asar yaratilgan vaqtning musiqa yo'nalishlari, an'analari va kompozitorning hayoti haqidagi ma'lumotlarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Bular ijrochini asar yaratilishining tarixiy sabablarini tushunishga yordam beradi.

2. Kompozitorning uslubini tushunish. Kompozitorning uslubi va asardagi ifodaviy vositalarni tahlil qilish ijrochi uchun juda muhimdir. Har bir kompozitor o'ziga xos uslub va musiqiy tilga ega bo'lib, bu uslubni tushunish asarni aniqroq va to'g'ri talqin qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, asarning qanday kayfiyatda yozilganligi, undagi asosiy g'oyalar va hissiy o'ziga xosliklarni anglash ijrochi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

3. Asardagi musiqiy obrazlarni tahlil qilish. Har bir musiqa asarida o'ziga xos obrazlar va ifodalar mavjud. Ijrochi bu obrazlarni tahlil qilib, ularning ifodasini aniq ko'rsatishga intiladi. Obrazlarni to'g'ri tushunish va ularning emotsional jihatlarini kashf etish ijrochi tomonidan yaratiladigan musiqiy obrazni tinglovchiga yetkazishga yordam beradi.

4. Notalar tahlili va musiqiy shakllarni tushunish. Asarni o'rganishda notalar matni, strukturalari va ritmik tuzilishini tahlil qilish zarur. Bu ijrochini asardagi melodik chiziqni, frazalash usulini va dinamikani aniq ifodalashga tayyorlaydi. Musiqiy shakllarni tushunish, asardagi qismlar orasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash orqali ijroni yaxlit holga keltiradi.

5. Shaxsiy talqin va ijodiy yondashuv. Asarni o'zlashtirish jarayonida ijrochi uni o'z shaxsiy hissiyotlari va qarashlari orqali talqin qiladi. Bu jarayon ijrochiga o'ziga xos ifodaviy yo'llarni izlash imkoniyatini beradi. Shaxsiy talqin, ijrochini asar mazmunini his qilish va uni o'ziga xos shaklda tinglovchilarga yetkazish imkoniyatini beradi. Shu tariqa ijrochi asarga o'zining ijodiy nuqtai nazarini qo'shadi va uni jonlantiradi.

6. Repetitsiyalar va ijrochilik mashg'ulotlari orqali mazmunni mustahkamlash. Asar mazmunini to'liq anglash va uni ijroda amalga oshirish uchun repetitsiyalar katta ahamiyatga ega. Ijrochi o'zi uchun asarning o'ziga xos xususiyatlarini amaliyot orqali yanada chuqurroq tushunadi, o'zining texnik va ifodaviy yondashuvlarini mustahkamlaydi.

Asarni talqin qilish jarayoni ijrochini musiqiy asarning mohiyatini chuqurroq anglashga undaydi va tinglovchi bilan kuchli aloqa o'rnatishga yordam beradi. Mazmunni anglagan holda ijro etilgan asar tinglovchilar qalbida o'chmas taassurot qoldiradi va musiqiy asarning haqiqiy qiymatini ochib beradi. Shu sababli, asarning mazmunini o'rganish va talqin qilish ijrochi uchun ijodiy va ifodaviy jihatdan katta ahamiyatga ega.

“Tavsiyanoma” texnologiyasi

Texnologiya tinglovchilarda muayyan yo'nalishda tashkil etiladigan pedagogik faoliyat samaradorligini ta'minlash yuzasidan muayyan tavsiyalarni ilgari surish ko'nikmasini shakllantiradi. Ilgari surilayotgan tavsiyalar mazmunan masalaning

yechimini topishga yordam berishi, ilmiy jihatdan pedagogik amaliyotga mos kelishi lozim. Uni qo‘llashda quyidagi tartibda ish ko‘riladi:

Tinglovchilar metodning mohiyati bilan tanishtiriladi. Musiqiy repertuar tanlash bo‘yicha tavsiyanoma tayyorlash haqida vazifa beriladi. Tinglovchilar fikrlash orqali masalaning yechimini topishga harakat qiladilar. Vazifaning umumiy mohiyatini qayta yodga olish orqali uning muhim jihatlari belgilanadi. Belgilangan muhim jihatlarga tayangan holda muayyan tavsiyalar ishlab chiqiladi. Ilgari surilaytan tavsiyalar va ularning samaradorligi muhokama qilinadi. Yakuniy xulosaga kelinadi. Tinglovchilarning ishi baholanib, mashg‘ulot yakunlanadi. Texnologiyani qo‘llashda tinglovchilar guruh (juftlik)larga birlashgan holda va individual faoliyat yuritishlari mumkin. Mashg‘ulotda tinglovchilar tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar umumlashtiriladi.

Musiqi rahbarlarining ish tajribasi muhokamasi

Musiqi rahbarlari bir-birlari bilan fikr va tajriba almashadilar. Guruhdan o‘z xohishi bilan tanlangan musiqi rahbarlari ish faoliyatlaridan namuna ko‘rsatib beradilar. Musiqi faoliyat turlarini tashkil etish bo‘yicha muhokama olib boriladi.

“Modellashtirish” metodi

“Modellashtirish” (“modulus” – o‘lchov, me‘yor) metodi tinglovchilarda o‘zlashtirilgan mavzu, masala yoki hal qilingan muammo yuzasidan mantiqiy fikrlash, mavzu, masala yoki hal qilinayotgan muammoning umumiy mohiyatini model (shartli belgi)lar yordamida ifodalash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Uni qo‘llashda tanlangan obyekt mohiyati, muhim xususiyatlari, ustuvor jihatlari to‘la ochib berishga alohida e‘tibor qaratiladi. Mashg‘ulotda metoddan foydalanish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. Tinglovchilar mavzu (masala, muammo) mohiyatini puxta anglab oladilar.
2. Tinglovchilar mavzu (masala, muammo) mohiyatini to‘laqonli ifoda etadigan asosiy jihatlar, tayanch tushunchalarni ajratadi.
3. Tayanch tushunchalar yordamida umumiy model yaratiladi.
4. Model yordamida o‘rganilgan mavzu (masala, muammo)ning mohiyati to‘g‘risida jamoaga ma’lumot beradi.
5. Taklif etilgan modelning maqsadga muvofiq yaratilganligi, mavzu (masala, muammo) mohiyatining ochib berilishi jamoa tomonidan muhokama qilinadi.

Nazorat savollari:

1. “Kreativlik” tushunchasiga ta’rif bering.
2. “Konstruktivlik” tushunchasiga ta’rif bering.
3. Musiqi rahbarining konstruktivligi nimalarda namoyon bo‘ladi?
4. Musiqiy faoliyatni tashkil etishda konstruktiv yondashuv borasida o‘z fikringizni bayon qiling?

5. Musiqa rahbarining cholgʻu ijrochiligi texnikasini qanday rivojlantirish mumkin?
6. Musiqa rahbarining vokal ijodkorlik mahoratini izohlang.
7. Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqiy repertuar tanlashda nimalarga eʼtibor qaratish lozim?
8. Musiqa rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirishda qanday innovatsion texnologiyalardan foydalanish mumkin?
9. Bolalarda ijodiy rivojlanish qaysi musiqiy faoliyatlar asosida shakllantiriladi?
10. Faoliyatingizda qaysi bolalar kompozitorlarining asarlaridan foydalanasiz?

3-mavzu: Raqamli pedagogika va musiqa taʼlimi.

(80 daqiqa)

Reja:

1. Raqamli pedagogikaning musiqa taʼlimidagi ahamiyati.
2. Musiqa taʼlimida qoʻllaniladigan raqamli vositalar.
3. Pedagogning raqamli kompetensiyasi.

“Menga soʻz bering!” metodi.

Metod tinglovchilarda oʻrganilayotgan mavzu, muhokama qilinayotgan masala yoki tadqiq etilayotgan muammo boʻyicha shaxsiy fikr-mulohazalarini bildirish, fikrlarni dalillar bilan isbotlash, ularni himoya qilish, mantiqiy xulosalarni ilgari surish koʻnikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Tinglovchilar oʻrtasidagi taʼlimiy hamkorlikni qaror topshirishga yordam beradi. Mashgʻulotlarda metodni qoʻllash orqali tinglovchilar mavzuning tashkiliy jihatlari, samaradorligi xususida oʻz fikrlarini bayon qilish imkoniyatiga ega boʻladi. Tinglovchilar ishtirokida metodni qoʻllash quyidagi tartibda tashkil etiladi:

1. Oʻrganilayotgan mavzu boʻyicha aniq muammoni tanlanadi.
2. Tinglovchilarning muammo yuzasidan fikr yuritishlari uchun vaqt hajmi (6 daqiqa) belgilanadi.
3. Tinglovchilar muammo yuzasidan mushohada yuritadi.
4. Belgilangan vaqt yakuniga yetgach, tinglovchilar navbatma-navbat muammoning yechimi xususidagi fikrlarini bildiradi.
5. Jamoa eng yaxshi yechimlarni aniqlaydi.

Zamonaviy taʼlim jarayoni raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, bu jarayon musiqa taʼlimida ham yangi imkoniyatlarni yuzaga chiqarmoqda. Raqamli pedagogika musiqa mashgʻulotlarini yanada interaktiv, samarali va bolalarning yosh hamda individual xususiyatlariga mos holda tashkil etish imkonini beradi. Ayniqsa, maktabgacha taʼlimda raqamli vositalardan toʻgʻri va meʼyorida foydalanish bolalarning musiqiy idroki, ritm hissi va estetik didini rivojlantirishga xizmat qiladi. Raqamli pedagogika taʼlim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida tashkil etish, boshqarish va

baholashga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuvdir. Musiqa ta'limida raqamli pedagogika an'anaviy o'qitish usullarini inkor etmaydi, balki ularni to'ldiradi va boyitadi.

Musiqa ta'limida raqamli pedagogikaning ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- musiqiy materialni vizual va audio shaklda taqdim etish imkoniyati kengayadi;
- bolalarda musiqa tinglashga bo'lgan qiziqish va faollik ortadi;
- murakkab musiqiy tushunchalar (ohang, ritm, temp)ni sodda va tushunarli shaklda o'rgatish imkoniyati yaratiladi;
- individual va differensial yondashuvni amalga oshirish osonlashadi;
- musiqa mashg'ulotlarining samaradorligi va natijadorligi oshadi.

Maktabgacha ta'limda raqamli pedagogika bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, qisqa, rang-barang va o'yin elementlariga boy musiqiy faoliyatni tashkil etishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat talablari va dasturida belgilangan rivojlanish sohalarini qo'llab-quvvatlaydi.

Musiqa ta'limida qo'llaniladigan raqamli vositalar o'qitish jarayonini yanada jonli va interaktiv qiladi. Ushbu vositalarni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

1. Audiovizual vositalar: audio yozuvlar (qo'shiqlar, kuylar, fonogrammalar), video materiallar (musiqiy harakatlar, raqslar, ijrochilik namunalari), multimedialik taqdimotlar. Bu vositalar bolalarda musiqani eshitish, ko'rish va idrok etish orqali yaxlit qabul qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

2. Interaktiv raqamli resurslar: musiqiy o'yinlar va ilovalar, interaktiv doskalar, sensorli ekranlar. Ular orqali bolalar musiqiy harakatlarda faol ishtirok etadi, ritmni his qiladi va musiqaga mos harakatlarni bajaradi.

3. Raqamli musiqa dasturlari: oddiy musiqa yaratish dasturlari, virtual musiqa asboblari, ritm va tovush mashqlari uchun ilovalar. Bu dasturlar bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishga yordam beradi hamda musiqa rahbariga mashg'ulotlarni turli shakllarda tashkil etish imkonini beradi.

Raqamli vositalardan foydalanishda muhim jihat — ularni maqsadga muvofiq, me'yorida va bolalar salomatligiga zarar yetkazmagan holda qo'llashdir.

Raqamli pedagogika samaradorligi bevosita pedagogning raqamli kompetensiyasiga bog'liq. Raqamli kompetensiya pedagogning raqamli texnologiyalarni bilishi, ulardan ongli va pedagogik maqsadlarda foydalana olish qobiliyatidir.

Musiqa rahbarining raqamli kompetensiyasi quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- * raqamli vositalarni tanlash va ulardan to'g'ri foydalanish;
- * musiqa mashg'ulotlarini raqamli resurslar asosida loyihalash;
- * bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos kontent yaratish;
- * axborot xavfsizligi va raqamli gigiyena qoidalariga rioya qilish;
- * o'z kasbiy faoliyatini raqamli muhitda tahlil qilish va takomillashtirish.

Maktabgacha ta'limda musiqa rahbari raqamli texnologiyalarni asosiy maqsad emas, balki musiqiy rivojlanishga xizmat qiluvchi vosita sifatida qo'llashi lozim. Pedagogning ijodiy yondashuvi raqamli vositalarning samaradorligini oshiradi. Raqamli pedagogika musiqa ta'limini zamon talablariga moslashtiruvchi muhim omil hisoblanadi. Raqamli vositalardan oqilona foydalanish musiqa mashg'ulotlarini qiziqarli, samarali va bolalarning rivojlanish ehtiyojlariga mos holda tashkil etish imkonini beradi. Pedagogning raqamli kompetensiyasi esa ushbu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

“Raqamli pedagogika va musiqa ta'limi” mavzusi bo'yicha maktabgacha ta'lim tashkilotlari musiqa rahbarlari uchun mo'ljallangan amaliy mashg'ulot ishlanmasi.

“Raqamli pedagogika vositalaridan foydalanib musiqa mashg'ulotini tashkil etish”

Mashg'ulotning maqsadi: Tinglovchilarda raqamli pedagogika vositalaridan foydalangan holda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musiqa mashg'ulotlarini loyihalash va amaliyotga tatbiq etish bo'yicha kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirish.

Mashg'ulotning vazifalari:

1. Raqamli vositalardan musiqa mashg'ulotida maqsadli foydalanishni o'rgatish.
2. Davlat talablari va o'quv dasturiga mos musiqiy faoliyatni rejalashtirish.
3. Tinglovchilarda raqamli kompetensiyani rivojlantirish.
4. Musiqiy faoliyatni tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini mustahkamlash.

Kutilayotgan natijalar:

- raqamli vositalar yordamida musiqa mashg'ulotini loyihalashni biladilar;
- musiqa, harakat va o'yinni raqamli kontent bilan integratsiyalay oladilar;
- bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda mashg'ulot tashkil eta oladilar;
- o'z faoliyatini refleksiya qilish ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

Mashg'ulotda qo'llaniladigan metodlar

- * Trening
- * Guruhli ish
- * Keys-stadi
- * Namoyish va muhokama
- * Refleksiya

Zarur jihoz va vositalar

- * Kompyuter yoki planshet
- * Proyektor / interaktiv doska
- * Audio va video materiallar
- * Raqamli musiqa ilovalari

* Tarqatma materiallar

Mashg'ulotning borishi

I. Tashkiliy qism (10 daqiqa). Tinglovchilarni mashg'ulotga jalb qilish, mashg'ulot mavzusi va maqsadini e'lon qilish, raqamli pedagogika tushunchasini qisqacha eslatish.

II. Asosiy qism (55 daqiqa).

- * audio yozuv asosida qo'shiq tinglash;
- * video orqali ritmik harakatlar;
- * interaktiv elementlar bilan musiqa o'yini.

Tinglovchilar kichik guruhlariga bo'linadi va raqamli vositalardan foydalanilgan musiqa mashg'ulotining mini-loyihasini ishlab chiqish topshirig'i beriladi:

Loyihada quyidagilar bo'lishi shart:

- * mashg'ulot maqsadi;
- * musiqiy faoliyat turi;
- * qo'llaniladigan raqamli vosita;
- * kutilayotgan natija.

Taqdimot va muhokama: har bir guruh o'z mini-loyihasini taqdim etadi.

Pedagog va tinglovchilar tomonidan tahlil va tavsiyalar beriladi.

III. Yakuniy qism (15 daqiqa)

- * Mashg'ulot bo'yicha umumiy xulosa
- * Tinglovchilarning fikr-mulohazalari
- * Refleksiya: "Raqamli vosita menga qanday yordam berdi?"

Baholash mezonlari

- * Faollik va ishtirok: 30 %
- * Guruhli topshiriq sifati: 40 %
- * Refleksiya va tahlil: 30 %

Yakunida raqamli pedagogika vositalaridan foydalangan holda to'liq musiqa mashg'uloti ishlanmasini ishlab chiqish va yozma shaklda topshirish.

Mazkur amaliy mashg'ulot musiqa rahbarlarida raqamli pedagogika vositalaridan ong'li, maqsadli va samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi hamda davlat talablari va o'quv dasturiga mos musiqiy mashg'ulotlarni tashkil etish imkonini beradi.

Nazorat savollari:

1. Raqamli pedagogikaning musiqa ta'limidagi ahamiyatini qanday baholaysiz?
2. Musiqa ta'limida qo'llaniladigan qanday raqamli vositalarni bilasiz?
3. Pedagogning raqamli kompetensiyasi nimalarda namoyon bo'ladi?

4-mavzu: Musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlarni qo'llash metodikasi.

(80 daqiqa)

Reja:

1. Musiqiy o'yinlar orqali ta'lim prinsipiga amal qilish.
2. Ijodiy yondashuv va improvizatsiya.
3. Bolalarda ijodiy faollikni rivojlantirish.

Maktabgacha ta'lim tizimida musiqiy tarbiya bolalarning estetik didi, ijodiy tafakkuri va ijtimoiy-hissiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim vositalardan biridir. Ushbu jarayonda musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlar alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki o'yin bolalar uchun tabiiy faoliyat shakli bo'lib, u orqali bilimlar oson, qiziqarli va samarali o'zlashtiriladi. Musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlarni to'g'ri metodika asosida qo'llash davlat talablarida belgilangan rivojlanish sohalarini qo'llab-quvvatlaydi hamda davlat o'quv dasturida nazarda tutilgan musiqiy faoliyat mazmunining to'laqonli amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Musiqiy o'yinlar — bu musiqani harakat, nutq va o'yin bilan uyg'unlashtirgan holda tashkil etiladigan faoliyat shaklidir. Ular bolalarda musiqani idrok etish, ritmni his qilish va musiqaga mos harakatlarni bajarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Musiqiy o'yinlarning pedagogik ahamiyati bolalarda musiqaga nisbatan ijobiy munosabat shakllantirishda, diqqat, xotira va eshitish qobiliyati rivojlantirishda, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalari mustahkamlashda, harakat koordinatsiyasi va jismoniy faollik oshirishda, ijodiy tasavvur va mustaqil fikrlash rivojlantirishda namoyon bo'ladi. Musiqiy o'yinlar ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar uchun muhim bo'lib, ular musiqiy faoliyatni tabiiy va qulay muhitda amalga oshirish imkonini beradi.

Interaktiv topshiriqlar — bu bolalarni faol ishtirok etishga undaydigan, savol-javob, harakat, tanlash va ijodiy faoliyatni talab qiluvchi mashqlar majmuidir. Musiqa ta'limida interaktiv topshiriqlar bolalarning faolligini oshiradi va musiqiy bilimlarni mustahkamlaydi. Interaktiv topshiriqlarning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- bolalar markazda bo'ladi;
- topshiriqlar qisqa va tushunarli bo'ladi;
- har bir bola faol ishtirok etadi;
- topshiriqlar yosh xususiyatlariga mos bo'ladi;
- natija darhol namoyon bo'ladi.

Interaktiv topshiriqlar orqali bolalarda musiqiy idrok, ritm, temp va ohangni farqlash qobiliyatlari rivojlanadi. Musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlarni quyidagi turlarga ajratish mumkin:

1. Ritmik-harakatli o'yinlar. Ushbu o'yinlar musiqa va harakat uyg'unligiga asoslanadi. Bolalar musiqa tempiga mos yurish, sakrash, qo'l harakatlarini bajaradilar. Bu o'yinlar jismoniy rivojlanish bilan birga musiqiy sezgirlikni rivojlantiradi.

2. Tinglashga yo'naltirilgan o'yinlar. Bu o'yinlarda bolalar musiqani tinglaydi va undagi o'zgarishlarni aniqlaydi. Masalan, musiqaning tez yoki sekinligini, baland yoki pastligini farqlash.

3. Ijodiy musiqiy o'yinlar. Bolalarga musiqaga mos obraz yaratish, harakat yoki ovoz orqali ifodalash topshiriladi. Ushbu o'yinlar ijodiy tafakkurni rivojlantiradi.

4. Interaktiv raqamli o'yinlar. Multimedia, audio va video vositalar asosida tashkil etiladi. Bu o'yinlar bolalarning qiziqishini oshiradi va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlarni qo'llash metodikasi.

Musiqiy o'yin va topshiriqlarni samarali qo'llash quyidagi metodik talablarga asoslanadi:

- mashg'ulot maqsadiga mos o'yin tanlash;
- bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- o'yin qoidalarini sodda va tushunarli bayon etish;
- musiqiy materialni oldindan tayyorlash;
- har bir bolaning ishtirokini ta'minlash;
- o'yin yakunida qisqa tahlil va rag'batlantirishni amalga oshirish.

Musiqi rahbari o'yin davomida kuzatuvchi va yo'naltiruvchi rolini bajaradi. Musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlar bolalarda estetik rivojlanishni, jismoniy rivojlanishni, ijtimoiy-hissiy rivojlanishni, nutq va bilish rivojlanishini ta'minlaydi. Bu esa davlat talablarida belgilangan rivojlanish sohalarining to'liq qamrab olinishiga xizmat qiladi. Davlat o'quv dasturida ko'zda tutilgan musiqiy faoliyat mazmuni musiqiy o'yinlar orqali samarali amalga oshiriladi. Musiqiy o'yinlar va interaktiv topshiriqlarni qo'llash metodikasi maktabgacha ta'limda musiqa mashg'ulotlarining samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik vosita hisoblanadi. To'g'ri tanlangan va metodik jihatdan puxta tashkil etilgan o'yinlar bolalarda musiqaga bo'lgan qiziqishni oshiradi, ularning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

O'yin bolalar faoliyatining yetakchi turi bo'lgani sababli, musiqa darslarida o'yindan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. Musiqiy o'yinlar orqali ta'lim prinsipi — bu o'quv materialini bolalarga o'yin faoliyati orqali yetkazish, ularni majburlamasdan, qiziqtirgan holda o'rgatishdir. Bu prinsip quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- bolalarning faol ishtirokini ta'minlash;
- musiqiy bilimlarni ongli va ixtiyoriy o'zlashtirish;
- mashg'ulot jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etish.

Mazkur prinsip orqali bolalarda musiqaga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi. Musiqiy o'yinlar bolalarga ritm, ohang, temp, dinamika kabi musiqiy tushunchalarni amaliy faoliyat orqali o'rgatadi. O'yinlar orqali bolalarda jamoada ishlash, intizom,

o‘zaro hurmat, tinglash madaniyati tarbiyalanadi. Musiqiy o‘yinlar eshitish qobiliyati, xotira, diqqat, harakat muvofiqligi va ijodiy tafakkurni rivojlantiradi.

Musiqiy o‘yinlarni samarali tashkil etish uchun quyidagi shartlarga amal qilish zarur:

bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;

o‘yin mazmunining soddadan murakkabga tomon bo‘lishi;

musiqiy materialning bolalar uchun tushunarli va qiziqarli bo‘lishi;

o‘yin jarayonida barcha bolalarning faol ishtirokini ta‘minlash.

Musika rahbari o‘yinni boshqaruvchi va yo‘naltiruvchi rolini bajaradi.

Musiqiy o‘yinlar orqali ta‘lim prinsipiga amal qilish ta‘lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Ushbu prinsip bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga, ularning shaxs sifatida shakllanishiga ham xizmat qiladi. Musiqiy o‘yinlar bolalar ta‘limida muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

“LOYIHALASH” METODI

Metod tinglovchilar tomonidan individual, guruh yoki jamoa tarzida aniq belgilangan vaqt oralig‘ida o‘rganilayotgan mavzu bo‘yicha axborotlarni to‘plash va tadqiq qilinishini ta‘minlashga xizmat qiladi. Mashg‘ulotlarda ushbu metoddan foydalanish tinglovchilarda rejalashtirish, qaror qabul qilish, faoliyatni amalga oshirish, ma‘lumotlarni qayta tekshirish, mavjud ma‘lumotlarga tayangan holda xulosa chiqarish, natijalarni baholash ko‘nikmalarining shakllanishiga yordam beradi. Metodni qo‘llashda tinglovchilar mavzu bo‘yicha yangi loyihalarni yarata olishlari lozim.

Tinglovchilar guruhlariga bo‘linadilar. Turli yosh guruhi bolalari uchun musiqa o‘yinlar va interaktiv topshiriqlarni loyihalashtiradilar. Loyihalarni yaratishda taklif etilgan jarayonning mohiyati qisqa, aniq fikr, belgi, tasvirlar yordamida ifodalanishi talab etiladi. Yakuniy qismda guruh ishtirokchilari o‘zlari loyihalashtirgan musiqiy o‘yinlar va interaktiv topshiriqlarni bajarib ko‘rsatadilar.

Musiqiy o‘yinlar va interaktiv topshiriqlar

(Maktabgacha ta‘lim musiqa rahbarlari uchun)

Musiqiy o‘yinlar musiqani idrok etish va his qilishni rivojlantirish, ritm, temp va ohangni farqlash, harakat, nutq va musiqani uyg‘unlashtirish, ijodkorlik va emotsional rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash vazifalarini bajaradi.

I. Ritmik-harakatli o‘yinlar

1. “Musika qanday harakatlanadi?”

Yosh guruhi: 4–6 yosh

Maqsad: Ritm va tempni his qilish

Qoidasi: Sokin musiqa — sekin yurish

Tez musiqa — tez yurish

Musiqa to‘xtasa — qotib qolish

Rivojlanish sohasi: jismoniy, hissiy

2. “Qadamlar raqsi”

Yosh guruhi: 3–5 yosh

Maqsad: Musiqa va harakat uygʻunligi

Qoidasi: Musiqa rahbari koʻrsatgan harakatlar bolalar tomonidan takrorlanadi.

Rivojlanish sohasi: jismoniy, hissiy

II. Tinglashga asoslangan oʻyinlar

3. “Musiqani top”

Yosh guruhi: 4–6 yosh

Maqsad: Musiqani farqlash

Savollar: Musiqa quvnoqmi yoki sokin?

Tezmi yoki sekin?

4. “Ovoz qayerdan keldi?”

Yosh guruhi: 3–5 yosh

Maqsad: Eshitish orqali yoʻnalishni aniqlash

Qoidasi: Musiqa qaysi tomondan yangrasa, bolalar oʻsha tomonga qaraydi/yuradi.

III. Ijodiy musiqiy oʻyinlar

5. “Musiqa nimani tasvirlayapti?”

Yosh guruhi: 5–6 yosh

Maqsad: Obrazli tafakkur

Savol: Bu musiqa nimani eslatadi?

6. “Oʻzing ijro et”

Yosh guruhi: 4–6 yosh

Maqsad: Ijodkorlik

Jihoz: Baraban, qoʻngʻiroq, qarsak

Eslatma: Tanqid yoʻq — faqat ragʻbat!

IV. Qoʻshiq va harakatli oʻyinlar

7. “Qoʻshiq bilan harakat”

Yosh guruhi: 3–6 yosh

Maqsad: Nutq va musiqani uygʻunlashtirish

Qoidasi: Qoʻshiq satrlariga mos harakatlar bajariladi.

V. Interaktiv (raqamli) oʻyinlar

8. “Ritmini top”

Yosh guruhi: 5–6 yosh

Maqsad: Ritmni farqlash

Jihoz: Planshet/proyektor

Qoidasi: Musiqaga mos ritm chapak bilan ko'rsatiladi.

Eslatma: Ekran vaqti 5–7 daqiqa.

9. "Musiqiy ranglar"

Yosh guruhi: 4–6 yosh

Maqsad: Musiqa–rang bog'liqligi

Qoidasi: Quvnoq musiqa — yorqin rang

Sokin musiqa — to'q rang

VI. Tinchlantiruvchi o'yin

10. "Musiqa bilan dam olamiz"

Yosh guruhi: 3–7 yosh

Maqsad: Emotsional muvozanat

Qoidasi: Sokin musiqa ostida sekin nafas olish va yumshoq harakatlar.

O'yinlar qisqa va qiziqarli bo'lishi, har bir bola faol ishtirok etishi, raqamli vositalar maqsadli va me'yorida qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

Nazorat savollari:

1. Musiqiy o'yinlar tashkil etishda qanday ta'lim prinsipiga amal qilish lozim?
2. Musiqiy faoliyatni tashkil etishda ijodiy yondashuv va improvizatsiya qanchalik muhim?
3. Bolalarda ijodiy faollikni rivojlantirish usullarini izohlang.

O'Z-O'ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLAR

1	Musiqa praksiologiyasi qanday fan sohasini o'rganadi?	Musiqa ijrochiligi va amaliyoti	Musiqa nazariyasi	Musiqa tarixi	Musiqa estetikasi	1
2	Musiqa rahbari bolalarga qanday	Musiqa asarlarini ijro etish	Musiqa asarlarini tahlil qilish	Musiqa asarlarini yozish	Musiqa asarlarini yaratish	1

	ko'nikmalarni o'rgatadi?					
3	Musiqa rahbari qanday yondashuvlarni qo'llaydi?	Pedagogik, psixologik va didaktik	San'at va madaniyat	Falsafiy va tarixiy	Ijtimoiy va iqtisodiy	1
4	Musiqa rahbari bolalarga qanday ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatadi?	Jamoaviy faoliyat	Yozma ko'nikmalar	San'at ko'nikmalari	Matematika ko'nikmalari	1
5	Musiqa rahbari bolalar bilan ishlashda qanday metodlardan foydalanadi?	O'yin metodlari	Falsafiy metodlar	Matematik metodlar	Ijtimoiy metodlar	1
6	Musiqa rahbarining kreativ kompetentligi qaysi jihatlarni o'z ichiga oladi?	Yangi g'oyalarni yaratish	Ovoz nazoratini amalga oshirish	Musiqiy asarlarni tahlil qilish	Bolalarning ehtiyojlarini tushunish	1
7	Konstruktiv yondashuvning asosiy tamoyillaridan biri nima?	Bolalarning faol ishtiroki	Musiqiy asarlarni o'rganish	Bolalarning passiv ishtiroki	Mustaqil ta'lim olish	1
8	Musiqa rahbarining kuylash mahoratini rivojlantirishda qaysi usul muhim?	Vokal texnikasi va ovozni rivojlantirish	Musiqa nazariyasini o'rganish	Musiqiy asarlarni yozish	Musiqiy asarlarni tahlil qilish	1
9	Bolalarga qo'shiq kuylashni o'rgatishda dastlab faoliyatni nimadan boshlash lozim?	Ovoz qizdirish mashqlari	Musiqiy asarlarni tahlil qildirish	Musiqiy asarlarni yozish	Musiqiy nazariyani o'rganish	1
10	Musiqa rahbarining kommunikativ kompetentligi nima?	Jamoa bilan muloqot qilish qobiliyati	Ovoz nazoratini amalga oshirish	Musiqiy nazariyani o'rganish	Musiqa asarlarini ijro etish	1

MODUL YUZASIDAN MALAKA ISHI MAVZULARI

1. Ritmik mashqlar asosida bolalarning jismoniy va estetik rivojlanishini ta'minlash
2. Milliy musiqalar asosida ritmik harakatlarni o'rgatish metodlari (maktabgacha ta'lim misolida)
3. Musiqiy-harakatli o'yinlarning maktabgacha ta'lim jarayonidagi pedagogik ahamiyati

4. Bolalarda musiqiy ritmni his etishni rivojlantirishda musiqiy o'yinlardan foydalanish yo'llari
5. Ritmik harakatlar orqali bolalarda ijodkorlik va mustaqil harakatni rivojlantirish
6. Musiqa mashg'ulotlarida ritmik harakatlardan samarali foydalanish metodikasi
7. Musiqiy o'yinlar asosida bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirish
8. Ritmik harakatlar va musiqiy o'yinlarni integratsiyalash orqali ta'lim samaradorligini oshirish

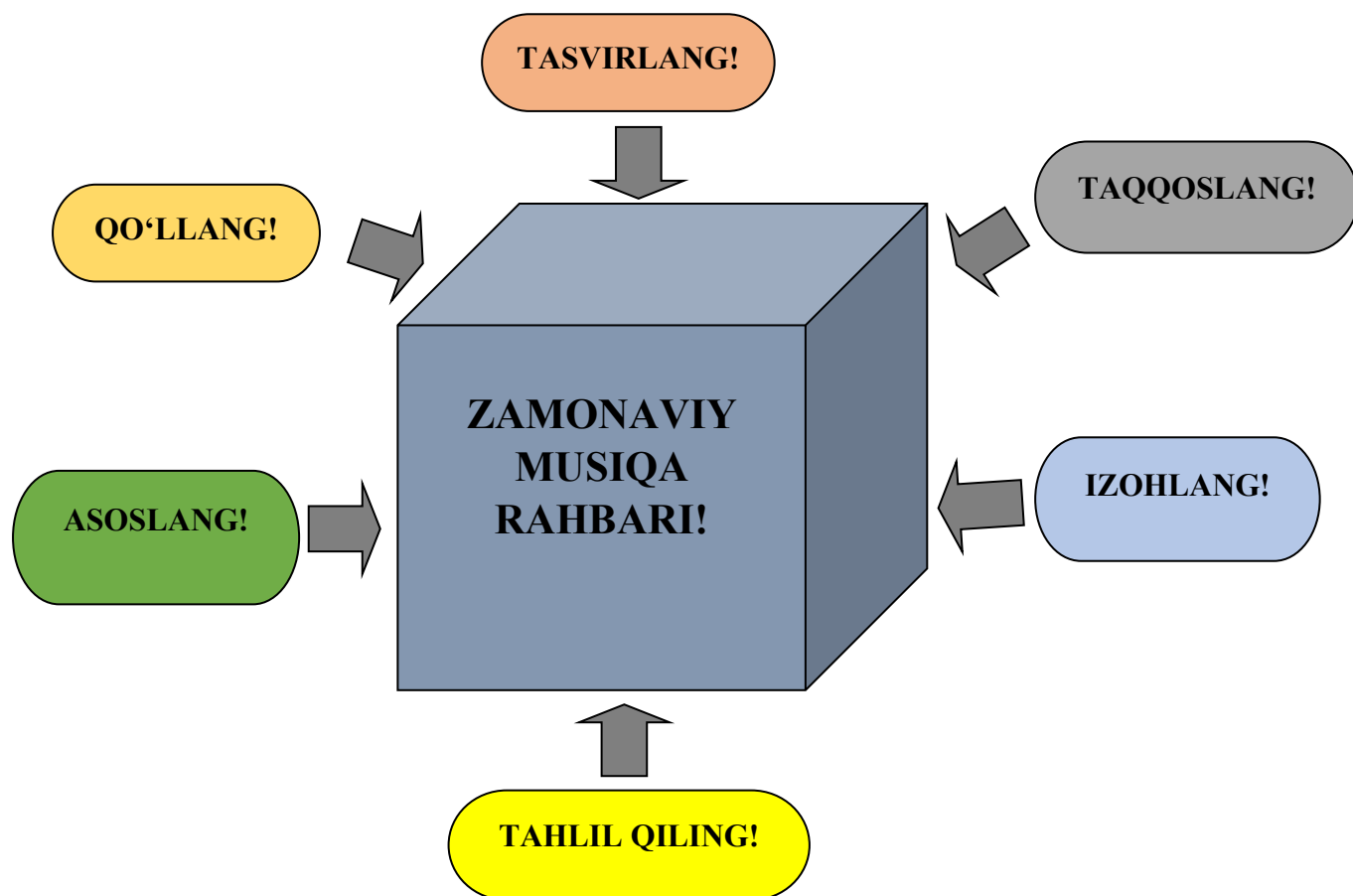
MODUL YUZASIDAN LOYIHA ISHI MAVZULARI

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotida "Go'zal bahor" mavzusida tadbir raqsi.
2. Maktabgacha ta'lim tashkilotida "Suv qiroli mehmonda" mavzusidagi bayram ertaligi uchun ritmik harakatlarni belgilovchi o'yinlar (o'yin).
3. Milliy musiqalar asosida ritmik harakatlar majmuasini yaratish.
4. 3–4 yoshli bolalar uchun ritmik mashqlar va musiqiy o'yinlar to'plami.
5. Maktabgacha ta'lim tashkilotida "Yangi yilim – yaxshi yilim" mavzusidagi bayram ertaligi uchun ritmik harakatlarni belgilovchi o'yinlar (o'yin).
6. Maktabgacha ta'lim tashkilotida 4-5 yoshli bolalar uchun musiqiy atributlar tayyorlash.
7. Maktabgacha ta'lim tashkilotida 5-6 yoshli bolalar uchun ritmik asarlarni moslashtirish.
8. Maktabgacha ta'lim tashkilotida "Mehrjon bayrami" mavzusidagi bayram ertaligi uchun ritmik harakatlarni belgilovchi o'yinlar (o'yin).
9. "Sog' tanda- sog'lom aql" sog'lomlashtirish tadbiri uchun atributlar tayyorlash.
10. Yozgi sog'lomlashtirish tadbirlari uchun atributlar tayyorlash.

TARQATMA MATERIALLAR

1-topshiriq. Musiqa rahbarining maxsus kompetentligini rivojlantirish ustida ishlashi jadvali

Bosqichlar	Amalga oshiriladigan vazifalar	Izoh yoki qaydlar
1-bosqich		
2-bosqich		
3-bosqich		
4-bosqich		

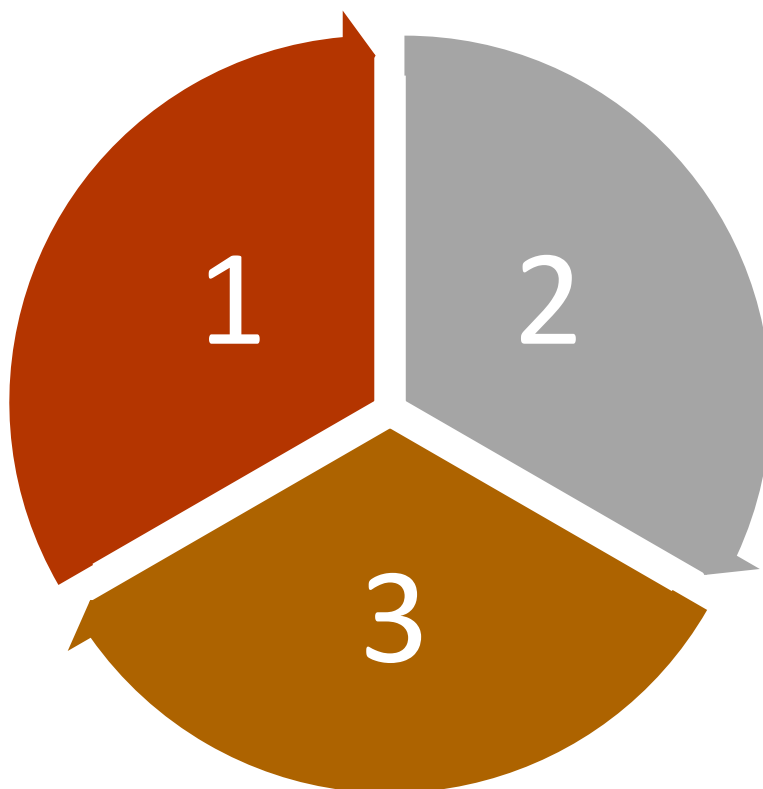
2-topshiriq. Musiqa rahbarining o‘z-o‘zini baholash modeli

Musiqa mashg‘uloti faoliyatlari	Yutuqlari	Kamchiliklari	Qanday metodik yordamga muhtoj
Musiqiy ritmik faoliyatni tashkil etishda			
Kuylash faoliyatini tashkil etishda			
Raqs faoliyatini tashkil etishda			
Cholg‘u asboblariida ijro qilishga o‘rgatishda			
Musiqiy didaktik o‘yinlar va musiqa savodiga o‘rgatishda			

Topshiriq

Tinglovchilar o‘zlarida mavjud kompetensiyalarni umumlashtiradilar.

1. Egallagan bilimlari natijasida hosil bo‘lgan kompetensiyalar
2. Kasbiy faoliyati davomida shakllangan kompetensiyalar
3. O‘z ustida ishlashi natijasida rivojlangan kompetensiyalar

Topshiriqlar

Kreativ musiqa rahbari musiqa mashg'ulotlarini noan'anaviy tarzda qanday tashkil etadi? Kichik guruh shaklidagi tinglovchilarga quyidagicha topshiriqli tarqatmalar taqdim etiladi.

1-topshiriq

Musiqiy registrni bolalarga ta'limiy o'yin shaklida tushuntiring!

2-topshiriq

Kuylash faoliyatini o'zbek fol'klor qo'shiqlari asosida tashkil etish

3-topshiriq

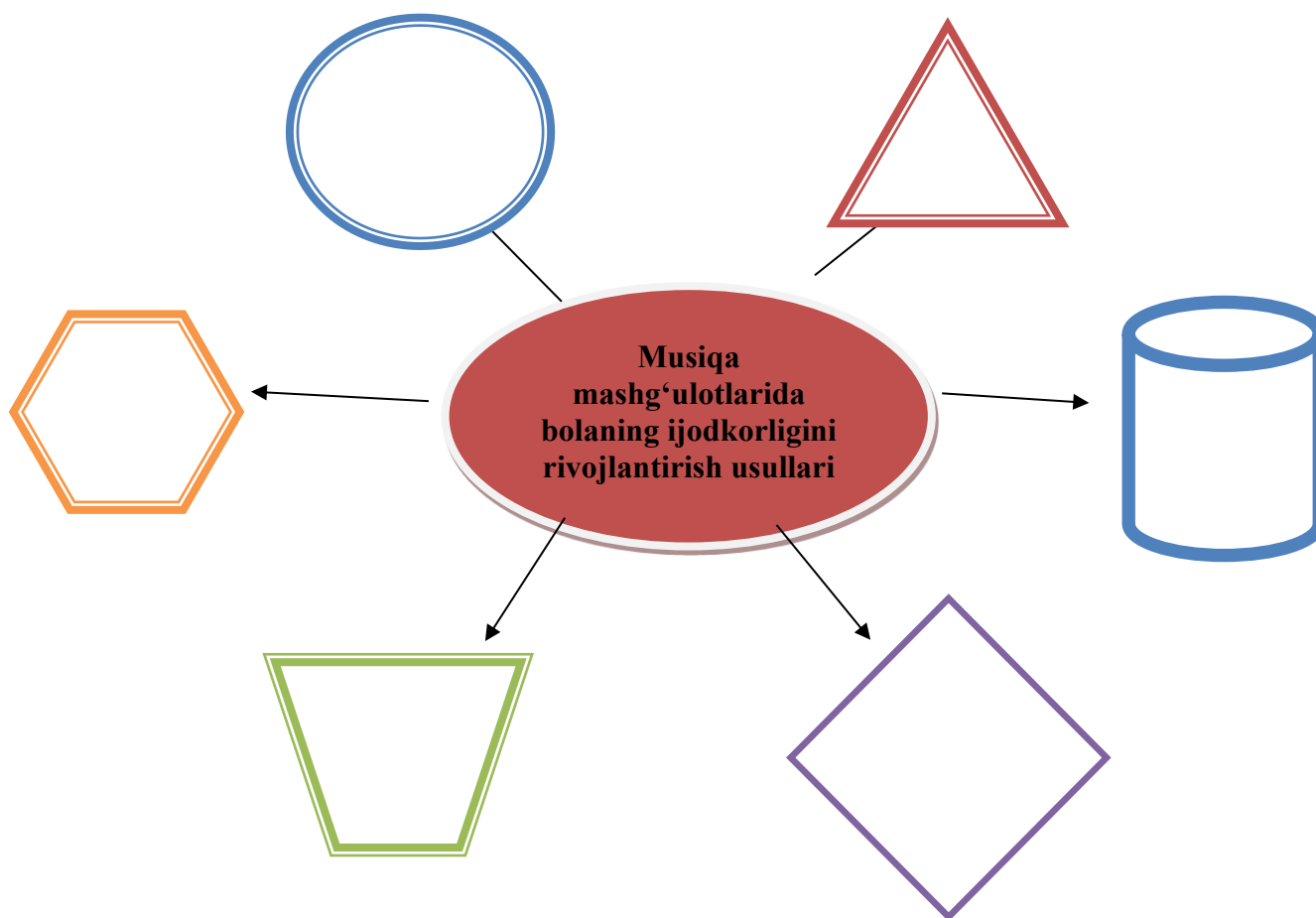
Musiqiy ritmik faoliyatni milliy musiqa cholg'ular ijrosida tashkil etish

4-topshiriq

Musiqa mashg'ulotlarida teatrlashgan musiqiy asarlarni sahnalashtirish

Topshiriq

Bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish usullari

S. Abramova
QO'G'IRCHOG'IM

49 Moderato

S. Abramova. X. Muxammadaliyev she'ri
CHUMCHUQ

17 Tez

Il. Akbarov
GULLOLA

18 Moderato

KUYLASH UCHUN MISOLLAR

I. Akbarov mus.
BAXTIYORLAR QO'SHIG'I

73 Quvnoq

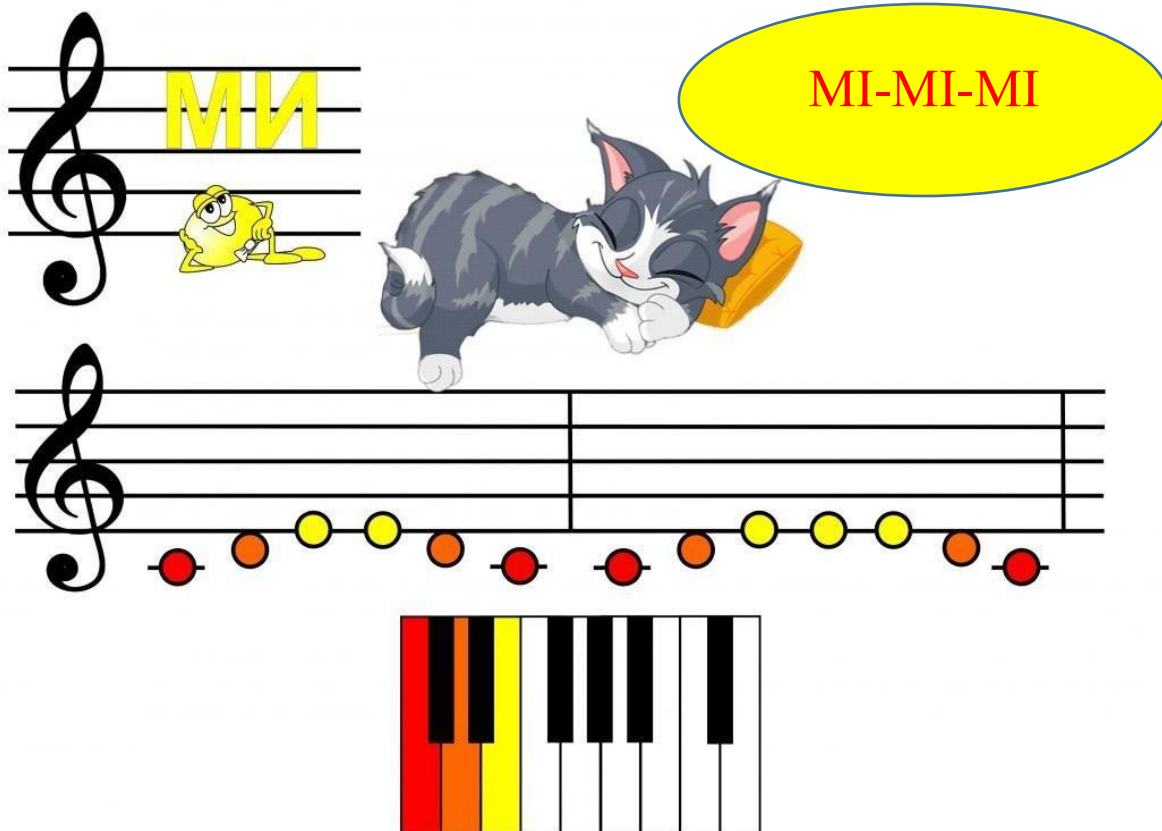
F. Nazarov
SHODLIK QO'SHIG'I

79 Tempo di marcia

F. Nazarov mus.
TOVUG'IM

44 Allegro vivace

Archa qoshigi

X.Muhammedov

Quvnoq

Cha-man cha-man bog-lar-ning biz-lar jam-bil ray-ho - ni Biz-ning quv-noq

The first system of the musical score for 'Archa qoshigi'. It features a vocal line in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 4/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. Below the vocal line are five empty piano accompaniment staves, each with a treble and bass clef and the same key signature, indicating a placeholder for the piano part.

6

qo - shiq - lar Ja - rang - la - tar har yon - ni Biz-ning quv-noq

The second system of the musical score, starting at measure 6. It continues the vocal melody and piano accompaniment staves from the first system.

10

qo - shiq - lar Ja - rang - la - tar har yon ni

The third system of the musical score, starting at measure 10. It concludes the piece with a double bar line at the end of the vocal line and piano accompaniment staves.

ATAMALAR IZOHLI LUG‘ATI

Kompetentlik (ingl. “competence” – “qobiliyat”) – faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish.

Kommunikativ qobiliyat – pedagogning samimiy muloqotda bo‘lishi, muloqotni to‘g‘ri tashkil etishi, ta’lim oluvchilar bilan do‘stona muloqot o‘rnatish uchun to‘g‘ri yo‘l topa bilishi, ular bilan pedagogik nuqtai nazardan maqsadga muvofiq o‘zaro aloqa bog‘lashiga qaratilgan qobiliyatni ifodalovchi tushuncha.

Pedagogik bilim – bolalarni o‘qitish va tarbiyalash, ta’lim hamda tarbiya jarayonini tashkil etish asosida shaxsni har tomonlama kamol toptirishga doir tizimlashgan ma’lumotlar yig‘indisi.

Pedagogik qobiliyat – pedagogik faoliyatni oqilona tashkillashtirish va olib borilishiga imkon beradigan, amaliy vazifalarning samarali bajarilishini ta’minlashda ahamiyatli bo‘lgan pedagogga xos xususiyatlar.

Ijtimoiy kompetentlik – ijtimoiy munosabatlarda faollik ko‘rsatish ko‘nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda subyektlar bilan muloqotga kirisha olish.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo‘llay olinishi.

Innovatsion kompetentlik – pedagogik jaraènni takomillashtirish, ta’lim sifatini yaxshilash, tarbiya jaraènining samaradorligini oshirishga doir yangi g‘oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etish.

Informatsion kompetentlik – axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma’lumotlarni izlash, yig‘ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o‘rinli, samarali foydalanish.

Kommunikativ kompetentlik – ta’lim jaraènining barcha ishtirokchilari, jumladan, bolalar bilan samimiy muloqotda bo‘lish, ularni tinglay bilish, ularga ijobiy ta’sir ko‘rsata olish.

Texnologik kompetentlik – kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg‘or texnologiyalarni o‘zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish.

Kompetentlilik – 1. Ma’lum holat xususida to‘g‘ri mulohaza yuritishga imkon beradigan bilimga ega bo‘lish, dalil-isbotli fikr, kishining muayyan sohada saviyasini ifoda etadigan atama.

2. Pedagogning barcha imkoniyatlardan foydalana olishi, o‘ziga va o‘z ishiga nisbatan talabchanligi, maktab, oila va mahalla hamkorligini yo‘lga qo‘ya olishi, o‘z ishini ustasi bo‘lgan, sohasining sirlarini har tomonlama chuqur bilgan, o‘zini-o‘zi rivojlantiruvchi hamda o‘z qobiliyati va imkoniyatlarini to‘la ishga sola biladigan pedagogik layoqatini bildiruvchi atama.

Maktabgacha ta’lim – maktabgacha yoshdagi bolalar qiziqishi, iqtidori, individual ruhiy va jismoniy xususiyatlari, madaniy ehtiyojlarini inobatga olgan holda hamda bolada ma’naviy me’yorlarni shakllanishi, bola tomonidan hayotiy va ijtimoiy

tajriba olishini ko'zda tutgan har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan yaxlit jarayondir;

Bola kompetensiyasi –ma'lum bir yosh davriga xos bo'lgan vazifalarni maqsadli bajarish uchun yetarli bo'lgan bolaning bilim, ko'nikma va malakalari hamda qadriyatlari;

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv – pedagogning butun diqqat-e'tiborini bola shaxsining yaxlitligiga qaratishni, uning nafaqat aql-zakovati, fuqarolik mas'uliyati hissi, balki emotsional, estetik, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish haqida g'amxo'rlik qilishga yo'naltiradigan yondashuv.

Musiqra rahbari - MTT jamoasi tarkibiga kiradigan pedagogik xodim, musiqra faoliyatining tashkil etishning turli shakllari va ko'rinishlaridan foydalanib, tarbiyalanuvchilarning musiqraga bo'lgan iqtidorlarini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish ishlari bilan shug'ullanadi. Musiqra rahbari bitta yoki bir nechta musiqra asboblarini chalishni bilishi, amalga oshiriladigan pedagogik faoliyat yo'nalishlarini tarbiyalanuvchilarning individual va yosh xususiyatlarini, ularning ijodiy qobiliyatlarini hisobga olgan holda belgilashi lozim.

Musiqra tarbiyasi - estetik tarbiya sohalaridan biri; Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida amalga oshiriladigan pedagogik jarayon. Bolada ijodkorlik qobiliyatini shakllantirish maqsadida uning musiqra madaniyatini tarbiyalash va musiqraviy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus tashkil etilgan pedagogik jarayon. Musiqra tarbiyasining vazifalari: bolaga musiqrani sevish va tushunishni o'rgatish, uning musiqrani eshitish qobiliyatini rivojlantirish, unga eng sodda ijrochilik ko'nikmalarini singdirish.

Musiqra faoliyati - musiqra vositasida rivojlantirish jarayonida musiqra faoliyatining barcha turlarini qo'llash. Bolalar musiqra faoliyati turlari: musiqrani, uning harakati, o'ziga xos ohanglari, obrazlilik va betakror musiqra san'atini «kuzatish», ya'ni idrok qilish; musiqrani tinglash, faol musiqra amaliyoti (qo'shiq aytish, musiqraviy cholg'ularini chalishdan foydalangan holda); musiqrani tinglash va ijro etish bilan bog'liq bo'lgan bolalar ijodiyoti. MTTda musiqra faoliyatini tashkil etish turlari: frontal musiqra mashg'ulotlari (kompleks, mavzu bo'yicha, yetakchi (dominant), an'anaviy); guruhiy va individual musiqra mashg'ulotlari (ijodiy, musiqrani eshitish iqtidori va ovozni rivojlantirish, raqs harakatlarini o'zlashtirish, bolalarga musiqra asboblarini chalishni o'rgatish); musiqra zalidan tashqarida tashkil etilgan musiqra muhiti (mustaqil musiqra faoliyati, musiqra sadolari ostida uyg'onish, musiqrali hordiq, ertalabki badantarbiya, jismoniy tarbiya mashg'ulotlari); bayram ertaliklari va badiiy kechalar (mavsumiy, mavzuviy, folklor, o'yinga asoslangan).

Musiqraga bo'lgan qobiliyatni rivojlantirish - bolaning tabiiy qobiliyatiga tayangan holda. Unda musiqra madaniyatining asoslarini, ijodiy faollikni shakllantirish orqali qobiliyatini rivojlantirish jarayoni.

Kreativlik (ijodiylik) (lot. creation – yaratuvchanlik, ijodkorlik) – 1) qandaydir yangi, betakror narsa yarata olish layoqati, badiiy shakl yaratish, fikrlash, g'oya va yechimga olib keluvchi aqliy jarayon. 2) shaxsning yangi g'oyalarni yaratish va qabul qilishga tayyorligini tavsiflovchi ijodiy qobiliyati.

Kreativ kompetentlik – pedagogik faoliyatga nisbatan tanqidiy va ijodiy èndoshish, o‘zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olish.

Kreativ testlar – 1) shaxsning ijobiy layoqatini o‘rganish va baholash metodikalari majmuasi. 2) pedagogik va psixologik tadqiqotlarda shaxsning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash uchun maxsus ishlab chiqilgan testlar. Kreativ testlar dastlab o‘tgan XX asrning 50 yillarida qo‘llanila boshlangan. Ta’lim jarayonida bolalarda bilish qobiliyatining mavjudligi, ularning ijodkorlikka moyilligini aniqlashga yo‘naltirilgan Kreativ testlar D. Gilford, Ye. Torrans va D.B.Bogoyavlenskayalar tomonidan ishlab chiqilgan.

Kreativ vazifa – **pedagogning** ilg‘or tajribalar, ilmiy tadqiqot natijalarini o‘rganish va ommalashtirish, shu asosda o‘z bilimlarini boyitishga yo‘naltirilgan ijodiy faoliyat shakli.

Kreativ faoliyat – shaxs yoki jamiyatning tabiiy, ijtimoiy, ma’naviy olamini insonning maqsad, vazifalari, istaklari, ehtiyojlari va imkoniyatlariga muvofiq ravishda o‘zgartirishga yo‘naltirilgan, bunyodkorlikka asoslangan xatti-harakatlar tizimi.

Kreativ ta’lim – **ta’lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, takomillashtirishga yo‘naltirilgan o‘quv-tarbiya jarayonini ifodalovchi atama.**

Pedagogik kreativlik (lot. “creatio” – “yaratish”) – pedagogning an’anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta’lim va tarbiya jaraènini samaradorligi ta’minlashga xizmat qiluvchi yangi g‘oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo‘lgan tayèrgarligini tavsiflovchi qobiliyati.

Pedagogik ijod – pedagogning kasbiy jarayonni samarali tashkil etishga yo‘naltirilgan yaratuvchanlik faoliyati.

Pedagogik tafakkur – pedagogik jarayon, vaziyat va hodisalar mohiyatining, shuningdek, ular o‘rtasidagi muhim bog‘lanish va aloqalarning pedagog ongida to‘laqonli aks etishi, yangi g‘oyalarni ilgari surish, yangiliklar yaratish, shuningdek, pedagogik jarayon, vaziyat va hodisalarning natijalarini bashoratlash; pedagog aqliy faoliyatining yuksak shakli.

Pedagogik texnika – o‘qitish, ta’sir ko‘rsatish, ta’lim-tarbiya oluvchilarga o‘z his-tuyg‘ulari, bilimlari, axloqiy fazilatlarini uzatish texnologiyasini ifodalaydi;

Pedagogik muomala – pedagog kasbiy faolligining bir ko‘rinishi bo‘lib, ta’lim-tarbiya jarayonida ishtirokchilarining o‘zaro ta’sir va hamkorligini aks ettiradi;

Pedagogik madaniyat — pedagog burchi, mas’uliyati, qadr-qimmati, vijdoni, axloqiy e’tiqodini nazarda tutib, pedagogning talabchanligi, adolati, komilligi, rostgo‘yligi, to‘g‘riligini anglatadi.

Pedagogik nazokat (takt) – pedagogning pedagogik maqsadga muvofiq, foydali, qimmatli harakatlarining o‘lchovi, me’yori va ta’sir vositasining chegarasi sifatida xarakterlanadi.

Pedagogik qobiliyatni rivojlantirish – faqat pedagoglargagina xos bo‘lgan qobiliyatlarni yanada boyitish va takomillashtirish uchun zarur shart-sharoitni yaratish.

Tashkilotchilik qobiliyati – pedagog tomonidan ta’limiy va tarbiyaviy jaraènlarni ilmiy-nazariy, metodik va hissiy jihatdan to‘g‘ri tashkil etilishini anglatuvchi sifat.

O‘zini o‘zi baholash (O‘O‘B) – shaxsning o‘z-o‘zini tahlil qilishi orqali o‘ziga

baho berishi.

O‘z-o‘zini rivojlantirish – shaxsning o‘zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo‘lida aniq maqsad va puxta o‘ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi.

O‘zini o‘zi tahlil qilish – pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etilgan o‘z amaliy harakatlari mohiyatining o‘rganilishi.

O‘z ustida ishlash – shaxs o‘zi mutaxassis tomonidan o‘zini ijtimoiy hamda kasbiy jihatdan rivojlantirish, kamolotga erishish yo‘lida maqsadli, izchil, tizimli harakatlarning tashkil etishi.

Musiqaga bo‘lgan qobiliyatni rivojlantirish - bolaning tabiiy qobiliyatiga tayangan holda. Unda musiqa madaniyatining asoslarini, ijodiy faollikni shakllantirish orqali qobiliyatini rivojlantirish jaraeni.

Individual yondashuv – ta’lim beruvchining guruhdagi har bir bolaning faol harakat va dam olish paytida barcha ehtiyojlarini e’tiborga olish zarurligini anglatadi. Bu guruhdagi barcha material va jihozlar, umuman o‘qitish muhiti har bir bolaning rivojlanishiga xizmat qilishini hamda mo‘ljallanayotgan faoliyat turlari bolalar rivojlanishidagi farqni e’tiborga olinishini bildiradi.

Kuzatuvchanlik — kishining narsa-hodisalar xususiyatlari, jumladan, ularning tashqaridan unchalik ko‘zga tashlanmaydigan, e’tibor tortmaydigan jihatlari hamda ro‘y bergan o‘zgarishlarni tez payqay bilish va to‘g‘ri aniqlay olish qobiliyati. K.ning shakllanishi ko‘p jihatdan shaxsning qiziquvchanligiga bog‘liqdir.

Ko‘rgazmali vositalar – ta’limning ko‘rgazmali vositalari; tabiat, jamiyat, narsa, hodisalarning tabiiy yoki badiiy ifodasi.

Ko‘rgazmalilik – ta’limning muhim prinsipi va Musiqiy faoliyatlarda didaktik vositalardan foydalanish metodikasini ifodalovchi atama.

FOYDALANILGAN VA TAVSIYA ETILGAN ADABIYOTLAR

Huquqiy-me’yoriy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi qonuni. O‘RQ-595-son, 2019-yil 16-dekabr.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-son qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-112-son qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning Davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori. 802-son, 2020-yil 22-dekabr.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlari xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida” qarori. 867-son, 2024-yil 20-dekabr
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 8-iyuldagi “Maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagogining kasbiy standartini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 423-son qarori.
7. Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining 2025-yil, 29-avgustdagi “Maktabgacha ta’lim tashkiloti va pedagoglarning ish hujjatlarini tasdiqlash to‘g‘risida” buyrug‘i 323-son buyruq.
8. Grosheva I.V., Mirziyoeva Sh.Sh., Yevstafeva L.G., Maxmudova D.T., Nabixanova Sh.B., Pak S.V., Nazarova V.A., Isxakova M.R., Abdunazarova N.F. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashr) Toshkent 2022-yil.
9. Soipova D. Musiqa o‘qitish nazariyasi va metodikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2009-yil.
10. Abdullaeva S. Maktabgacha ta’limda musiqiy-ritmik harakatlar metodikasi Toshkent, 2020
11. Grosheva I.V., Mirziyoyeva Sh.Sh., Yevstafyeva L.G., Maxmudova D.T., Nabixanova Sh.B., Pak S.V., Nazarova V.A., Isxakova M.R., Abdunazarova N.F. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashr) Toshkent 2022-yil (o‘zbek va rus tillarida)
12. Abduvaxobova Z “Musiqa tinglash jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish”. Ilmiy maqola. Toshkent, “Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar” ilmiy-amaliy jurnali”, 2021-yil
13. Allayarova N., Abdullayeva B., “Musiqa o‘qituvchisining innovatsion pedagogik faoliyati”. Ilmiy-metodik maqola. Toshkent, “Pedagogik mahorat” respublika ilmiy jurnali, 2022-yil
14. Rahimova D., “Musiqa ta’limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar”. Ilmiy maqola. “Uzluksiz ta’lim” ilmiy jurnali, 2022-yil
15. Qodirov R.G‘. “Musiqa psixologiyasi” (ma’ruzalar kursi). O‘quv qo‘llanma. Toshkent, “Musiqa”, 2005-yil.

16. Soipova D. Musiqa o'qitish nazariyasi va metodikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2009-yil.
17. Amanova D. Bolani badiiy-ijodiy rivojlantirishda musiqiy-didaktik o'yinlar. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2023-yil.
18. Matyakubov I.B. "Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish" nomli dissertatsiya. Toshkent, 2021-yil.
19. Dokuchaeva, M.N. Vnutriuchrejdenneskaya sistema povыsheniya kvalifikatsii pedagogov-muzykantov : Dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08. — Samara, 2005. 195 s.
20. Davыdova M.A. Muzykalnoe vospitanie v detskom sadu. Srednyaya, starshaya, podgotovitelnaya gruppа. – M.: VAKO, 2006 god.
21. Gogoberidze A.G. Teoriya i metodika muzykalnogo vospitaniya detey doshkolnogo vozrasta – M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2005 g.
22. Shikalova T.N. «Formirovanie konstruktivnoy kompetensii muzykalnogo rukovoditelya doshkolnoy obrazovatelnoy organizatsii». Dissertatsiya. Kazan, 2019 god.
23. Anna Ehrlin, Hans-Olof Gustavsson. The Importance of Music in Preschool Education. Australian Journal of Teacher Education. 2015 y. <http://ro.ecu.edu.au/ajte>.
24. Jennifer Elizabeth Vannatta-Hall. Music education in early childhood teacher education: the impact of a music methods course on pre-service teachers' perceived confidence and competence to teach music. Dissertation. Urbana, Illinois. 2010 y.
25. Lagerlöf Pernilla. Musical play: Children interacting with and around music technology. PhD Dissertation in Child and Youth Studies at the Department of Education, Communication and Learning at the University of Gothenburg. 2016 y.

ususan ijro, ijod va tinglash jarayonlarini praksiologik yondashuv asosida tahlil qiladi. Tadqiqotda musiqiy faoliyatning samaradorligini oshirish, ijrochilik mahoratini rivojlantirish hamda musiqiy tafakkurni shakllantirishda praksiologiyani o'rnini ochib beriladi. Shuningdek, musiqiy ta'lim jarayonida praksiologik yondashuvni qo'llash imkoniyatlari va uning pedagogik ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Tuzuvchilar: MTTDMQTMOI "Maktabgacha va musiqiy ta'lim" kafedrasining katta o'qituvchisi: M.SH.Qurbonova

Taqrizchilar: Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek milliy musiqa san'ati instituti "Maqom xonandaligi" kafedrasining dotsenti Sh.B.Matyakubov

MTTDMQTMOI Ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi bo'shlig'i
D.K.Amanova

Malaka oshirish toifasi: Maktabgacha ta'lim tashkiloti musiqa rahbarlari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Ilmiy kengashining 2026-yil _____ № ____ -sonli qarori bilan ma'qullangan.

